

EKO-INFO

Opracowania – Raporty – Analizy
przygotowywane przez ekspertów WFOŚiGW w Katowicach

W numerze:

Łukasz Frydel

**ZASADY DOFINANSOWANIA INWESTYCJI PROEKOLOGICZNYCH W TYM INWESTYCJI Z WYKORZYSTANIEM
ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII ZE ŚRODKÓW WFOŚiGW W KATOWICACH W 2011 ROKU 2**

Mariusz Wasik

AZBEST – BOMBA Z OPÓŹNIONYM ZAPŁONEM 6

Urszula Grzymkowska

WARTO DOFINANSOWYWAĆ INWESTYCJE WYKORZYSTUJĄCE ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII..... 10

Małgorzata Kuchna, Mariusz Dziaćko

**NOWE UPRAWNIENIA DLA WFOŚiGW W KATOWICACH W ZARZĄDZANIU PROGRAMEM OPERACYJNYM
INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO 16**

Marek Adamus

JAKOŚĆ POWIETRZA W POLITYCE EKOLOGICZNEJ REGIONU..... 19

Monika Klein

**NIEPRAWIDŁOWOŚCI W ZAKRESIE UDZIELANIA ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH W PROJEKTACH
DOFINANSOWYWANYCH Z FUNDUSZY UE W ŚWIETLE DOŚWIADCZEŃ WFOŚiGW W KATOWICACH JAKO
INSTYTUCJI WDRAŻAJĄCEJ 24**

Piotr Biernat

ŻEBY MOŻNA ŻYĆ JAK W EUROPIE 30

Michał Góra

EMAS, CZYLI PROFITY Z ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKOWEGO 35

ZASADY DOFINANSOWANIA INWESTYCJI PROEKOLOGICZNYCH W TYM INWESTYCJI Z WYKORZYSTANIEM ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII ZE ŚRODKÓW WFOŚIGW W KATOWICACH W 2011 ROKU

Łukasz Frydel

Zespół Ochrony Atmosfery, Ochrony Powierzchni Ziemi i Gospodarki Odpadami

Szeroka jest paleta inwestycji mogących uzyskać dofinansowanie ze środków Funduszu. Jednym z działań jego polityki ekologicznej jest ograniczenie emisji pyłowo-gazowej do atmosfery oraz zwiększenie efektywności energetycznej urządzeń.

Szczegółowy zakres zadań kwalifikujących się do finansowego wsparcia przez WFOŚiGW zawiera „Lista przedsięwzięć priorytetowych planowanych do dofinansowania ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach na 2011 rok”. Stanowi ona uzupełnienie „Zasad udzielania dofinansowania ze środków WFOŚiGW w Katowicach”, które odgrywają rolę dokumentu podstawowego dla procesu pozyskiwania środków z Funduszu. Wiele szczegółowych informacji na ten temat znaleźć można na stronie Funduszu: www.wfosigw.katowice.pl.

Zasady ogólne

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach jest publiczną instytucją finansową utworzoną w 1993 roku. Jego celem jest realizacja polityki ekologicznej województwa śląskiego, która jest stale dostosowywana do aktualnych potrzeb naszego regionu w tym zakresie. W 2011 roku do dofinansowania w obszarze ochrony atmosfery Fundusz przewidział następujące rodzaje zadań:

- Wdrażanie projektów nowoczesnych, efektywnych i przyjaznych środowisku układów technologicznych oraz systemów wytwarzania, przesyłu i użytkowania energii;
- Budowa lub zmiana systemu ogrzewania na bardziej efektywny ekologicznie i energetycznie;
- Budowa i modernizacja systemów redukcji zanieczyszczeń pyłowo – gazowych;

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w KATOWICACH

EKO-INFO nr 1/2011 (1) 13 maja 2011 roku

- Wdrażanie obszarowych programów ograniczenia emisji pyłowo-gazowej;
- Termoizolacja budynków w zakresie wynikającym z audytu energetycznego;
- Wykorzystanie metanu z kopalń węgla kamiennego;
- Instalacje do produkcji paliw niskoemisyjnych i biopaliw;
- Wymiana autobusów komunikacji miejskiej z wprowadzeniem do eksploatacji pojazdów z napędem hybrydowym;
- Wdrażanie programów i projektów z zastosowaniem odnawialnych i alternatywnych źródeł energii.

Formy dofinansowania w tym zakresie są następujące:

- I. Dla osób prawnych, a więc samorządów, przedsiębiorców, instytucji:
 - a) preferencyjne i częściowo umarzalne pożyczki
 - b) dotacje
 - c) dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych
- II. Dla osób fizycznych, w tym prowadzące działalność gospodarczą oraz wspólnot mieszkaniowych.
 - a) preferencyjne kredyty bankowe w ramach linii kredytowych

Największe projekty, które podlegają dofinansowaniu przez Fundusz, przygotowywane są przez osoby prawne, zwłaszcza gminy i inne jednostki samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorstwa. Zasady dofinansowania dla osób prawnych są następujące:

- Wysokość dofinansowania w formie pożyczki - oraz dla wybranych podmiotów i przedsięwzięć w formie dotacji - może wynosić do 80% kosztów kwalifikowanych zadania, w zależności od efektu ekologicznego i możliwości finansowych Funduszu.
- Dofinansowanie w formie pożyczki może otrzymać osoba prawna składająca do Biura Funduszu wniosek o dofinansowanie zadania, które będzie zgodne z przedstawionym powyżej katalogiem zadań planowanych do dofinansowania. Warunki udzielania dofinansowania w formie pożyczki znajdują się poniżej:
 - Oprocentowanie pożyczki wynosi 0,6 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 3% w stosunku rocznym;
 - W przypadku zadań o wysokiej efektywności ekonomicznej Fundusz może ustalić inne oprocentowanie, jednak nie wyższe niż stopa bazowa obowiązująca 1 stycznia roku, w którym zawarto umowę, powiększona o 3 punkty procentowe;
 - Okres spłaty pożyczki nie może być krótszy niż 2 lata i dłuższy niż 15 lat od daty zakończenia zadania, w tym możliwy jest maksymalnie 12 miesięczny okres karencji.
- Dodatkowo Fundusz przewiduje dofinansowanie w formie dotacji w następujących przypadkach:
 - dla wszystkich beneficjentów w przypadku realizacji zadań polegających na zastosowaniu odnawialnego źródła energii, za wyjątkiem produkcji energii cieplnej dla obiektów nowobudowanych, dla których przewidziano dofinansowanie w formie pożyczki;

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w KATOWICACH

EKO-INFO nr 1/2011 (1) 13 maja 2011 roku

- dla zadań realizowanych przez jednostki sektora finansów publicznych w przypadku wykorzystania źródeł energii odnawialnej dla nowobudowanych obiektów użyteczności publicznej;
 - dla zadań realizowanych przez jednostki sektora finansów publicznych w obiektach użyteczności publicznej oraz przez pozostałe jednostki w obiektach użyteczności publicznej, wpisanych do rejestru zabytków.
- W programie wsparcia wykorzystania źródeł energii odnawialnej wysokość dotacji może wynosić:
- na zakres związany z zastosowaniem kolektorów słonecznych lub kotłów na biomasę - do 50% kosztów kwalifikowanych w przypadku zadań realizowanych przez jednostki sektora finansów publicznych w istniejących obiektach użyteczności publicznej i do 40% kosztów kwalifikowanych w pozostałych przypadkach;
 - na zakres związany z zastosowaniem pomp ciepła - do 40% kosztów kwalifikowanych w przypadku zadań realizowanych przez jednostki sektora finansów publicznych w istniejących obiektach użyteczności publicznej i do 30% kosztów kwalifikowanych w pozostałych przypadkach;
 - na zakres związany z zastosowaniem innych urządzeń i systemów do produkcji energii ze źródeł odnawialnych - do 25% kosztów kwalifikowanych.

Przy czym maksymalna kwota dotacji na zabudowę źródeł energii odnawialnej wynosi 400 000 zł.

Dla zadań realizowanych przez jednostki sektora finansów publicznych w obiektach użyteczności publicznej sprawa wygląda podobnie. Wysokość dotacji może wynosić do 50% kosztów kwalifikowanych, lecz nie więcej niż 400.000 zł, i zależy od efektu ekologicznego, zakresu zadania oraz lokalizacji inwestycji (każdorazowo jest określana indywidualnie na podstawie odpowiednich kryteriów).

W nieco inne sytuacji znajdują się elementy kultury materialnej, posiadające status obiektów zabytkowych. Dla zadań realizowanych w obiektach użyteczności publicznej, wpisanych do rejestru zabytków, wysokość dotacji może wynosić do 50% kosztów i jest określana indywidualnie.

Koszty kwalifikowane

Przedsięwzięcia posiadające elementy inwestycji ekologicznych związane są z oczywistych względów z licznymi dodatkowymi kosztami ponoszonymi przez inwestorów. Nie wszystkie jednak mogą podlegać wsparciu finansowemu czy refundacji. W tego typu projektach kluczowa dla beneficjenta jest kategoria „kosztów kwalifikowanych”, czyli tych, które spełniają formalne warunki dla zwrotu środków.

Dla Funduszu, w przypadku realizacji zadania z zakresu ochrony atmosfery, są to:

- nabycie maszyn, urządzeń i linii technologicznych niezbędnych dla eksploatacji obiektów;
- roboty budowlano-montażowe i demontażowe;

- obiekty i infrastruktura związana z inwestycją;
- rozruch technologiczny.

Nie są natomiast kosztami kwalifikowanymi następujące wydatki:

- koszty prac przygotowawczych (wykupienie gruntu, wykonanie prac projektowych, analiz, ekspertyz i audytów);
- podatki (z wyjątkiem podatku VAT płaconego przez jednostki, dla których stanowi on element kosztów);
- koszty generalnego wykonawcy i nadzoru;
- koszty finansowe.

Dofinansowanie dla osób fizycznych

Własnymi zasadami rządzi się przyznawanie dofinansowania na zadania podejmowane przez osoby fizyczne. W ramach realizowanych przez gminy, obszarowych programów ograniczania emisji, gminy mogą uzyskać preferencyjną, częściowo umarzalną pożyczkę w wysokości do 60% kosztów kwalifikowanych, którą następnie przekazują, zazwyczaj w formie dotacji, mieszkańcom zakwalifikowanym do realizacji wspomnianego wyżej programu. Inną, atrakcyjną z punktu widzenia beneficjenta, możliwością pozyskania środków na inwestycje proekologiczne są wspomniane już preferencyjne kredyty bankowe. W ramach linii kredytowej LH-1 możliwe jest uzyskanie kredytu o następujących parametrach:

- Wysokość kredytu do 90% całkowitych nakładów inwestycyjnych, lecz nie więcej niż 300.000 zł;
- Oprocentowanie kredytu wynosi 0,6 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 3% w stosunku rocznym (plus jednorazowa prowizja dla Banku do 1% kwoty kredytu);
- Okres spłaty kredytu może wynosić do 7 lat od daty zakończenia zadania, w tym możliwy jest maksymalnie 12 miesięczny okres karencji;

Ze środków linii kredytowej LH-1 o dofinansowanie może ubiegać się również wspólnota mieszkaniowa.

Adresy dla składających wnioski

Aby aplikować o wymieniowe środki na realizację zadań inwestycyjnych, osoby prawne winny złożyć stosowny wniosek do WFOŚiGW w Katowicach, natomiast osoby fizyczne i wspólnoty mieszkaniowe ubiegające się o dofinansowanie w ramach linii kredytowej LH-1 składają go bezpośrednio do najbliższej placówki Banku Ochrony Środowiska S.A. Wszystkie potrzebne dokumenty w tym zakresie są dostępne w siedzibie Funduszu, bądź na stronie internetowej www.wfosigw.katowice.pl

Z uwagi na brak możliwości określenia efektu ekologicznego, który liczony jest w odniesieniu do stanu poprzedniego, WFOŚiGW w Katowicach nie finansuje założenia źródeł ciepła, instalacji i dociepleń w nowobudowanych obiektach, za wyjątkiem zastosowania przez inwestora odnawialnych źródeł energii.

AZBEST – BOMBA Z OPÓŹNIONYM ZAPŁONEM

Mariusz Wasik

Zespół Ochrony Atmosfery, Ochrony Powierzchni Ziemi i Gospodarki Odpadami

Azbest to słowo, które pojawia się coraz częściej w mediach w kontekście jego szkodliwego oddziaływania na zdrowie człowieka. Wzbudza zaniepokojenie u wszystkich tych, którzy mieli z nim do czynienia w przeszłości jak i tych, którzy ciągle są narażeni na jego negatywne, chorobotwórcze oddziaływanie.

W przypadku azbestu można użyć prostego hasła: „Azbest Twój wróg”. Jednak ten „wróg” jeszcze całkiem niedawno znajdował się w powszechnym użyciu i był szeroko stosowany ze względu na swoje właściwości do produkcji m.in. materiałów termoizolacyjnych. Sama nazwa „azbest” nie określa konkretnego minerału, lecz dotyczy minerałów krzemianowych tworzących włókna. Przyjmuje się, że azbestami są włókniste odmiany minerałów występujące w przyrodzie w postaci wiązek włókien cechujących się dużą wytrzymałością na rozciąganie, elastycznością i odpornością na działanie czynników chemicznych i fizycznych. Dzięki odporności na ścieranie oraz wysoką temperaturę a także przez słabe przewodnictwo ciepłe i elektryczne znalazł on szerokie zastosowanie m.in. do produkcji płyt cementowo-azbestowych stosowanych w budownictwie na pokrycia dachowe oraz do izolowania ścian budynków, szczególnie budynków wielorodzinnych.

Skutki szerokiego stosowania

Włóknista budowa, dzięki której minerały krzemianowe należące do grupy azbestowej zyskały tak szerokie zastosowanie okazała się w ich przypadku jednocześnie największą wadą, jeżeli brać pod uwagę ich oddziaływanie na zdrowie człowieka. Włókna azbestowe są przyczyną m.in. takich chorób jak pylica azbestowa oraz międzybłoniak opłucnej. Szkodliwość włókien azbestowych uzależniona jest od ich średnicy i długości. Większe włókna zatrzymują się w górnych drogach oddechowych, włókna bardzo drobne są usuwane przez system odpornościowy. Najbardziej niebezpieczne są bardzo cienkie włókna o grubości do 0,01 μm które przenikają do dolnych dróg oddechowych, i pozostają w płucach. W wyniku wieloletniego drażnienia komórek wywołują nowotwory. Czas, po jakim może ujawnić się rakotwórcze oddziaływanie włókien azbestowych w organizmie człowieka sięga nawet 20-30 lat.

Pierwsze wyroby z zawartością azbestu trafiły do Polski na początku lat trzydziestych XX w. Były to produkowane w Belgii płyty azbestowo-cementowe (a-c). Produkcję płyt rozpoczęto w fabryce ETERNIT, od której to nazwy przyjęto w Polsce określenie wszelkiego rodzaju płyt azbestowo-cementowych, zwanych do dzisiaj „eternitem”. Wzrost popularności azbestu w Polsce nastąpił w latach 1960 – 1970. W tym okresie powstały zakłady przemysłowe używające azbestu jako substratu do produkcji różnych wyrobów. W okresie szczytu popularności, do Polski importowano 100 tys. ton azbestu rocznie, a więc ok. 2% produkcji światowej. Do roku 1985 do Polski był importowany ze Związku Radzieckiego (ok. 95% importu) oraz z Południowej Afryki (ok. 5% importu). Większość importowanego surowca (ok. 70 ÷ 80%) używano właśnie do produkcji wyrobów azbestowo-cementowych w postaci płyt dekarских i izolacyjnych. Około 35% pokryć dachowych było wykonywane z płyt azbestowo-cementowych. Należy zaznaczyć, że o ile np. w 1984 r. produkcja płyt azbestowo-cementowych w Polsce wynosiła 43 mln m², to do wolnej sprzedaży skierowano 34 mln m², a do celów budownictwa państwowego – ok. 9 mln m² [3]. Dla potrzeb budownictwa wyprodukowano w Polsce do 1994 r. ok. 1,5 mld m² płyt azbestowo-cementowych i ok. 600 tys. ton rur. Z tego 30 mln m² płyt zostało wbudowanych przed rokiem 1940, a więc są to wyroby bardzo stare, silnie zniszczone. Jednym z wielu przedsiębiorstw, które zajmowało się w Polsce produkcją wyrobów azbestowych było leżące na terenie Województwa Śląskiego Przedsiębiorstwo Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” - w Ogrodzieńcu. Produkcja wyrobów azbestowo-cementowych w Ogrodzieńcu rozpoczęta została jeszcze przed II wojną światową w 1936 r. W okresie powojennym przez cały okres działalności zakładów wyprodukowano w nim ok. 128 mln m² wyrobów azbestowo-cementowych o zawartości azbestu 10-13%. Maksymalna roczna produkcja wyrobów azbestowo-cementowych w latach 1970-1990 wynosiła ok. 5 mln m². Biorąc pod uwagę wielkość produkcji, średnią grubość płyt (ok. 5,5 mm) oraz gęstość wyrobów (ok. 1800 kg/m³ w stanie suchym) założyć można, że zakład wyprodukował ok. 700 000 m³ (1,3 mln Mg) wyrobów azbestowo-cementowych. Oznacza to, że dla potrzeb produkcji przywieziono na teren zakładu i zużyto minimum 160 000 Mg azbestu. Uchwalenie w dniu 19 czerwca 1997 r. Ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oznaczało koniec epoki stosowania azbestu w Polsce. Ustawa ta w celu wyeliminowania produkcji, stosowania oraz obrotu wyrobami zawierającymi azbest zakazała:

- 1) wprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej azbestu i wyrobów zawierających azbest;
- 2) produkcji wyrobów zawierających azbest;
- 3) obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest

Ustawa zakazuje, problem pozostaje

Rozwiązany został w ten sposób problem stosowania wyrobów azbestowych. Do rozwiązania pozostał niestety problem z wyrobami azbestowymi już wyprodukowanymi i zastosowanymi na pokrycia dachowe oraz jako izolacja termiczna budynków. W dniu 14 sierpnia 1998 roku pojawiło się rozporządzenie Ministra Gospodarki w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest. 14 maja 2002 roku Rada Ministrów przyjęła Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski. 14 lipca 2009 roku Rada Ministrów podjęła uchwałę ustanawiającą długoterminowy plan oczyszczania terytorium

Polski z azbestu. Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032, utrzymuje cele przyjętego przez Radę Ministrów 14 maja 2002 r. Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski tj.:

- 1) usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;
- 2) minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju;
- 3) likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Szacuje się, że na terenie kraju nadal użytkowane jest ok. 14,5 mln ton wyrobów zawierających azbest (w latach 2003-2008 usunięto ok. 1 mln ton).

Całkowity koszt realizacji Programu w latach 2009-2032 szacowany jest na kwotę ok. 40,4 mld zł, na którą składają się środki własne właścicieli nieruchomości, środki inwestorów, środki z budżetu państwa oraz środki jednostek samorządu terytorialnego.

WFOŚiGW na rzecz uwolnienia od azbestu

Dostępne instrumenty finansowania demontażu, transportu i unieszkodliwiania usuniętych wyrobów zawierających azbest to:

- 1) pożyczki i dotacje ze środków krajowych funduszy ochrony środowiska, których beneficjentami są jednostki samorządu terytorialnego,
- 2) środki unijne w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 oraz Regionalnych Programów Operacyjnych, których beneficjentami mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, podmioty świadczące usługi z zakresu zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie, młodzi rolnicy, rolnicy podejmujący działalność nierolniczą,
- 3) kredyty komercyjne i preferencyjne (z dopłatami wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej do oprocentowania kredytu).

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Katowicach ma swój znaczący udział w procesie oczyszczania kraju z azbestu w szczególności z terenu województwa śląskiego. Od roku 2004 do 2009 na realizację ok. 130 zadań związanych z demontażem, transportem i unieszkodliwieniem wyrobów zawierających azbest WFOŚiGW w Katowicach udzielił dofinansowania w wysokości 24 mln zł (ponad 10 mln zł w postaci pożyczek oraz 14 mln zł dotacji). Dofinansowanie to trafiło do jednostek samorządu terytorialnego, spółdzielni mieszkaniowych, wspólnot mieszkaniowych oraz przedsiębiorców. Pozwoliło to na likwidację ponad 9 tys. ton wyrobów zawierających azbest. W roku 2010 WFOŚiGW w Katowicach dofinansował kolejne zadania związane z likwidacją wyrobów azbestowych na kwotę ponad 3.7 mln zł. W lutym 2010 roku Rada Nadzorcza Funduszu podjęła decyzję o udzieleniu dofinansowania w formie dotacji do kwoty 7.055.400 zł (ok. 20% kosztów kwalifikowanych) na realizację zadania „Likwidacja zagrożeń środowiskowych spowodowanych zaleganiem odpadów zawierających azbest na terenie gminy Ogrodzieniec”, w ramach którego zaplanowana jest likwidacja zagrożeń związanych z odpadami zawierającymi azbest, zlokalizowanymi na terenie zlikwidowanego Przedsiębiorstwa Materiałów Izolacji Budowlanej „IZOLACJA”, oraz na

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w KATOWICACH

EKO-INFO nr 1/2011 (1) 13 maja 2011 roku

obszarze wyrobiska górniczego „Wiek” – obiekt o powierzchni ok. 6 ha nie będący legalnym składowiskiem odpadów, gdzie składowane były odpady poprodukcyjne zawierające azbest (szlamy, wybrakowane wyroby) – ok. 200–300 tys. m³. Planowany termin zakończenia tego zadania to koniec września 2011 roku.

W ostatnim czasie WFOŚiGW w Katowicach podpisał z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki wodnej umowę na wspólne dofinansowanie zadań związanych z usuwaniem azbestu i wyrobów azbestowych w województwie śląskim w latach 2011-2012. Umowa daje możliwość uzyskania wsparcia ze środków publicznych na likwidację wyrobów głównie z obiektów mieszkalnych i zabudowań gospodarczych należących do osób prywatnych.

WARTO DOFINANSOWYWAĆ INWESTYCJE WYKORZYSTUJĄCE ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Urszula Grzymkowska

Zespół Ochrony Atmosfery, Ochrony Powierzchni Ziemi i Gospodarki Odpadami

Odnawialne źródło energii (o.z.e.) – źródło wykorzystujące w procesie przetwarzania energię wiatru, promieniowania słonecznego, energię geotermalną, fal, prądów i pływów morskich, spadku rzek, oraz energię pozyskiwaną z biomasy, biogazu wysypiskowego, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątków roślinnych i zwierzęcych.

Polska jako członek Unii Europejskiej musi się dostosować do wspólnych przepisów prawnych i celów zwiększania udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej i ciepłej. Celem strategicznym polityki państwa w dziedzinie energetyki jest zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 14% w 2020 roku, w strukturze zużycia nośników pierwotnych.

Ogrzewanie budynków i przygotowanie ciepłej wody użytkowej

Najczęściej wykorzystywanymi źródłami energii odnawialnej w ogrzewaniu budynków i przygotowaniu ciepłej wody użytkowej (c.w.u.) są biomasa, biogaz i energia słoneczna. Biomasa jest uznawana w Polsce za odnawialne źródło energii o największych zasobach. Jej wykorzystanie jest stosunkowo tanie, dlatego obecnie może konkurować z paliwami kopalnymi. Z wykorzystaniem tego źródła wiązane są największe nadzieje. Biomase można wykorzystywać do celów energetycznych w procesach bezpośredniego spalania biopaliw stałych, gazowych lub do przetwarzania jej na paliwa ciekłe, zarówno do produkcji energii elektrycznej, jak i ciepłej.

Zasoby biomasy stałej związane są z wykorzystaniem nadwyżek słomy i siana, odpadów drzewnych, upraw roślin energetycznych oraz wykorzystania odpadów z produkcji rolnej, w tym biogazu. Biomasa jest źródłem wykorzystywanym głównie do produkcji energii ciepłej w obiektach, przez piece i kotły o małej i średniej mocy w systemie rozproszonym (indywidualne piece i lokalne kotłownie), ale również do produkcji energii elektrycznej w elektrociepłowniach dużych mocy, stosujących proces współspalania.

Wykorzystanie biomasy

W przypadku kotłów na biomasę różnice technologiczne wpływają na sposób ich eksploatacji. Kotły te dzielą się na sterowane ręcznie oraz automatycznie. Kotły ładowane ręcznie, powinny być instalowane razem ze zbiornikami akumulacyjnymi, żeby magazynować ciepło z jednego załadunku paliwa. Kotły automatyczne zaopatrzone są w silosy do magazynowania zrębków oraz peletów.

Podajnik ślimakowy, samoczynnie doprowadza paliwo do komory spalania, w zależności od potrzeb. W kotłach biomasowych jako paliwo może być wykorzystywane drewno nieprzetworzone, np.: drewno opałowe, zrębki, trociny, wióry czy kora. Drewno takie ma istotną wadę, zawiera dużo wilgoci, co zdecydowanie zaniża jego wartość opałową. Dlatego drewno takie wymaga długotrwałego przechowywania w odpowiednich warunkach - sezonowania na okres około 1-1,5 roku. Oprócz drewna nieprzetworzonego wykorzystuje się drewno, które poddano przeróbce w postaci peletów i brykietów. Takie paliwo jest droższe od drewna nieprzetworzonego, ale dzięki niższej zawartości wilgoci i zwiększonej gęstości posiada zdecydowanie większą wartość opałową. W celu otrzymania tej samej ilości ciepła spala się go mniej, niż zwykłego drewna.

Biogaz

Biogaz powstaje w procesie beztlenowej fermentacji odpadów organicznych. Podczas niej substancje organiczne rozkładane są przez bakterie na związki proste. W procesie fermentacji beztlenowej do 60% substancji organicznej zamienianej jest w biogaz. Zgodnie z przepisami obowiązującymi w Unii Europejskiej, składowanie odpadów organicznych może odbywać się jedynie w sposób zabezpieczający przed niekontrolowanymi emisjami metanu. Gaz wysypiskowy musi być spalany w pochodni lub w instalacjach energetycznych, a odchody zwierzęce fermentowane. Można go dostarczać do sieci gazowej, gdzie bywa wykorzystywany jako paliwo do pojazdów lub w procesach technologicznych. Istnieje technologiczna możliwość zastępowania biogazem gazu ziemnego. Trzeba go tylko spalać w specjalnie przystosowanych kotłach. Uzyskane w ten sposób ciepło jest przekazywane do instalacji centralnego ogrzewania. Energia elektryczna wyprodukowana z biogazu w silnikach iskrowych lub turbinach może być sprzedawana do sieci energetycznych.

Promieniowanie słoneczne

Energia słoneczna jest powszechnie dostępnym, całkowicie czystym i najbardziej naturalnym z dostępnych źródeł energii. Najefektywniej może być wykorzystana lokalnie, zaspokajając zapotrzebowanie na ciepłą wodę i potrzeby grzewcze. Zasoby energii słonecznej w Polsce charakteryzują się przede wszystkim bardzo nierównomiernym rozkładem w cyklu rocznym. 80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na półrocze wiosenno-letnie, od początku kwietnia do końca września. Przy czym czas operacji słonecznej w lecie wydłuża się do 16 godzin dziennie. W zimie zaś skraca się do 8 godzin dziennie. W Polsce, w zależności od miejsca, słońce dostarcza w ciągu roku od 900 kWh do 1200 kWh energii na każdy m² powierzchni poziomej.

W Polsce stosuje się dwa główne typy kolektorów, kolektory płaskie i rurowe (próżniowe). Oba typy różnią się budową, co z kolei ma wpływ na ich sprawność. Kolektory próżniowe charakteryzują się sprawnością wyższą od kolektorów płaskich. Zasada działania układu kolektorów słonecznych jest stosunkowo prosta. Słońce ogrzewa absorber kolektora i krążący w nim nośnik ciepła, którym zazwyczaj jest mieszanina wody i glikolu. Za pomocą pompy obiegowej (rzadziej grawitacyjnie) transportowany jest on do dolnego wymiennika ciepła, gdzie przekazuje swoją energię cieplną wodzie. Regulator solarny włącza pompę obiegową, gdy temperatura w kolektorze jest wyższa od

temperatury w dolnym wymienniku. W praktyce przyjmuje się, że opłacalne uzyskanie energii słonecznej jest możliwe przy różnicy temperatur powyżej 3° K. Gdy różnica ta będzie mniejsza, może się okazać, że zużyta energia elektryczna na pracę pompki obiegowej przewyższa wartość uzyskanej energii słonecznej. Gdy jednak promieniowanie słoneczne nie wystarcza do nagrzania wody do wymaganej temperatury, wówczas musimy dogrzać ją przy wykorzystaniu konwencjonalnych źródeł energii. Przypadek ten pokazuje jedną z głównych wad układów wykorzystujących energię słoneczną - ich dużą zależność od zmiennych warunków pogodowych. To z kolei wprowadza konieczność równoległego stosowania układów opartych o energię konwencjonalną, które będą mogły wspomagać, a w razie konieczności - zastąpić energię słoneczną. Dla optymalnego wykorzystania energii słonecznej powinno stosować się podgrzewacze zasobnikowe do magazynowania energii

Wykorzystanie OZE do produkcji energii elektrycznej

Nie tylko na energię cieplną, jak pokazano, może być przetwarzana energia słoneczna. Możliwe jest także jej przetwarzanie na energię elektryczną. W budynkach wytwarzanie energii elektrycznej może odbywać się poprzez wykorzystanie przetworników fotoelektrycznych i termoemisyjnych (ogniwa fotowoltaiczne).

Ogniwa fotowoltaiczne, to układ ogniw wykonanych z półprzewodnika, zazwyczaj z krzemu. Pod wpływem padającego na nie światła słonecznego w ogniwie powstaje napięcie elektryczne, a po podłączeniu odbiornika zaczyna płynąć prąd. Aby uzyskać odpowiednio wysokie napięcie, ogniwa łączy się szeregowo, natomiast dla zwiększenia mocy baterii, ogniwa łączy się równolegle. Wiele połączonych ze sobą ogniw tworzy tzw. moduł. Baterie słoneczne wykorzystujące promieniowanie słoneczne do produkcji energii elektrycznej, ze względów ekonomicznych, wykorzystywane są wyłącznie w instalacjach małych mocy, zasilających głównie obiekty wolnostojące oddalone od sieci elektroenergetycznych, np. znaki drogowe, lampy oświetleniowe, itp.

Energetyka wiatrowa

Zasoby **energii wiatru** są silnie związane z lokalnymi warunkami klimatycznymi i terenowymi. Obszary o szczególnie dobrych warunkach wiatrowych to wybrzeże Morza Bałtyckiego, zwłaszcza część zachodnia, oraz północno wschodni kraniec Polski. Aby prawidłowo zweryfikować zasoby wiatru w celach energetycznych należy dokonywać pomiarów wiatru na wysokości - co najmniej - 60 m. Rozważając budowę elektrowni wiatrowej, można także brać pod uwagę inne tereny, zwłaszcza charakteryzujące się zwiększoną wysokością nad poziomem morza, bez przeszkód terenowych oraz obszary niezalesione, wzgórza i wzniesienia Polski południowej. Tereny takie można wskazać m.in.: w Beskidzie Śląskimi i Żywieckim. Dotychczasowe fragmentaryczne pomiary, dokonywane na tych terenach, wskazują na istotny potencjał energii wiatru. Dla celów przyszłych inwestycji w elektrownie wiatrowe niezbędne byłoby jednak wykonanie szczegółowych pomiarów siły wiatru na arealach ich potencjalnych lokalizacji.

Pompy ciepła

Wpływ pomp ciepła na środowisko można porównać jedynie z ogrzewaniem elektrycznym, ale koszty eksploatacyjne zdecydowanie przemawiają na korzyść pomp. Jest ona zatem urządzeniem w pełni ekologicznym. Pompa ciepła pozwala na odzyskanie ciepła z naturalnych, darmowych źródeł energii. Dzięki technicznym możliwościom pomp, energia, która pochodzi z niskotemperaturowych źródeł, podniesiona zostaje na wyższy poziom temperatury. Następnie oddawana zostaje do układów centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej. Pompy ciepła stosuje się do ogrzewania zarówno małych domów, jak i całych osiedli oraz obiektów przemysłowych.

Proces pompowania energii w sprężarkowej pompie ciepła cechuje się:

- neutralnością w stosunku do środowiska,
- brakiem konieczności stosowania kominów i instalacji wentylacyjnych,
- małym poborem energii,
- łatwością sterowania w bardzo szerokim zakresie.

W obiegu zamkniętym krąży czynnik chłodniczy, który pobiera ciepło z powietrza, wody lub gruntu (tzw. dolne źródło ciepła) odparowuje i oddaje ciepło poprzez wymiennik (tzw. górne źródło ciepła) wodzie lub powietrzu. Zmiany faz zachodzą w parowniku i skraplaczu, rozprężanie w zaworze, sprężanie w sprężarce. Temperatura, jaką osiąga czynnik nie przekracza 55°C i do skutecznego przekazania energii do ogrzewanych pomieszczeń stosuje się źródła ciepła niskotemperaturowe (ogrzewanie powietrzne, podłogowe, grzejniki konwektorowe). Pompa ciepła, pracując na zasadzie obniżania temperatury dolnego źródła i podnoszenia temperatury górnego źródła, pozwala na odwrócenie procesu, co w efekcie daje możliwość klimatyzacji pomieszczeń w okresie letnim. Najczęściej stosowanymi dolnymi źródłami ciepła są:

- gruntowa instalacja pozioma,
- gruntowa instalacja pionowa,
- zbiorniki wodne,
- woda głębinowa.

Współczynnik efektywności pracy pomp ciepła mierzony jest jako stosunek uzyskanej energii cieplnej do energii elektrycznej pobranej przez silnik sprężarki i wynosi:

- 3,0 - przy poborze ciepła z gruntu,
- 4,0 - przy poborze ciepła ze studni głębinowej,
- 4,5 - przy poborze ciepła ze ścieków.

Dlaczego warto korzystać z odnawialnych źródeł energii?

Rozwój odnawialnych źródeł energii i zwiększenie ich udziału w zaspokajaniu naszych potrzeb energetycznych jest bez wątpienia wyzwaniem naszych czasów. Rozwój OZE wymaga jednak w obecnych warunkach szerokiego wsparcia. Niezbędne oczywiście są działania ze strony organizacji międzynarodowych, państwa - w zakresie legislacji i wsparcia systemowego, oraz instytucji

finansowych - w zakresie tworzenia i udostępniania mechanizmów finansowych. Podstawą sukcesu będzie jednak dopiero szerokie upowszechnienie wiedzy na temat OZE, a szczególnie dobrych praktyk w planowaniu, projektowaniu i realizacji inwestycji energetycznych. Edukacja dotycząca OZE jest już obecna w programach nauczania. Działania informacyjne podejmują także firmy, instytucje i samorządy. Gminy, mogą i powinny odgrywać znaczącą rolę w tym procesie. Zwłaszcza, że lokalne społeczności są głównym beneficjentem rozwoju technologii, które przyczyniają się do poprawy jakości środowiska, zwiększają bezpieczeństwo energetyczne, generują nowe miejsca pracy i budują pozytywny wizerunek samorządu lokalnego. Wspomniane czynniki przyciągają zaś inwestorów.

Względy ekonomiczne wskazują na szereg korzyści z odnawialnych źródeł energii. Mogą one zmniejszyć koszty eksploatacyjne budynków, ponieważ:

- są już obecnie bardziej opłacalne od dotychczasowych systemów energetycznych, opartych na kopalnych paliwach i energii przetworzonej z tych paliw, stosowanych w obiektach,
- istnieją fundusze pomocowe, dofinansowujące przedsięwzięcia z zakresu odnawialnych źródeł energii, poprzez dotacje lub niskooprocentowane pożyczki.

Należy sobie także zdać sprawę, że systemy energetyczne w modernizowanych budynkach mają żywotność 15-20 lat i więcej. W tym czasie na pewno drożeć będą tradycyjne nośniki energii, takie jak: węgiel, gaz ziemny, energia elektryczna, olej opałowy i napędowy, benzyna itp. W celu urealnienia rachunku ekonomicznego, uwzględniającego cykl żywotności urządzeń energetycznych budynków, zwiększać będzie się musiała rola odnawialnych źródeł energii, gdyż:

- postęp technologiczny i rynkowy dostarczać będzie coraz tańszych urządzeń do odnawialnych źródeł energii,
- paliwa i energia będą drożeć.

Przy wyborze technologii i urządzeń służących do pokrycia potrzeb cieplnych obiektów (ogrzewanie pomieszczeń i przygotowanie c.w.u., wentylacja) należy wziąć pod uwagę charakter obiektu. Budynki użyteczności publicznej, to przede wszystkim obiekty utrzymywane z budżetów jednostek samorządowych: wojewódzkich, powiatowych i gminnych: szkoły, przedszkola, szpitale i przychodnie, budynki administracyjne, obiekty kulturalne i sportowe itp. Jak widać jest to bardzo szeroki wachlarz rodzajów budynków, a więc również bardzo zróżnicowane struktury pokrywania potrzeb energetycznych.

Biorąc pod uwagę nawet najbardziej rozpowszechnioną grupę budynków użyteczności publicznej, jakimi są szkoły, mamy do czynienia z tak dużymi rozbieżnościami, że trudno jest przedstawić przybliżoną strukturę potrzeb energetycznych tych obiektów. W celu prawidłowego oszacowania wielkości i rodzaju potrzeb energetycznych (ogrzewanie pomieszczeń i przygotowanie c.w.u.) w konkretnych budynkach, należałoby przeprowadzić pełny audyt energetyczny. Często bowiem mamy do czynienia z sytuacją, że w budynkach tych ciepła woda użytkowa nie jest przygotowywana w ogóle, niekiedy jedynie w kuchni, a czasami jest jej przygotowywanej bardzo dużo np. w obiektach, w których znajduje się pływalnia. Dlatego należy pamiętać, iż **głównym warunkiem**

opłacalności stosowania kolektorów słonecznych jest odbiór i zagospodarowanie wytworzonego ciepła. Dlatego też najbardziej nadają się do tego obiekty o dużym i ciągłym zużyciu ciepłej wody:

- domy opieki społecznej,
- szpitale,
- baseny,
- szkoły z basenami,
- obiekty sportowe.

Dofinansowanie zabudowy OZE

Wśród instytucji finansujących projekty związane z zastosowaniem technologii OZE znajduje się WFOŚiGW w Katowicach. Pomoc finansowa Funduszu może przyjmować jedną z następujących form:

- preferencyjna pożyczka, w tym pożyczki pomostowej,
- dotacja,
- częściowe umorzenie udzielonej pożyczki,
- dopłata do oprocentowania kredytów bankowych,
- kredyt w bankowych liniach kredytowych.

Szczegółowe zasady, co do udzielania pożyczek, dotacji i umarzania pożyczek, wysokości oprocentowania pożyczek itp., dostępne są na stronie internetowej Funduszu. Znaleźć tam można także formularze wniosków i listę wymaganych załączników.

27 kwietnia 2011 r. odbyło się seminarium zorganizowane przez Biuro Regionalne Województwa Śląskiego w Brukseli. Tytuł seminarium brzmiał: „Źródła finansowania projektów w obszarze energetyki, ochrony środowiska i innowacji w ramach dostępnych programów europejskich: Inteligentna Energia-Europa, Life+, program ELENA, 7 Program Ramowy”.

Problematykę seminarium stanowiło kompendium wiedzy nt. finansowania projektów w obszarze energetyki, z uwzględnieniem ochrony środowiska (w tym OZE) i innowacyjności. Polityka energetyczna Unii Europejskiej do roku 2050 zawiera wiele działań w omawianym obszarze. Wspólnota przygotowała strategię Europa 2020 oraz najważniejsze cele w zakresie polityki energetycznej do 2050 roku.

Informacje dotyczące źródeł finansowania projektów w obszarze energetyki, ochrony środowiska i innowacji w ramach ww. programów dostępne są m.in. na następującej stronie internetowej:
www.brws.silesia-region.pl

NOWE UPRAWNIENIA DLA WFOŚIGW W KATOWICACH W ZARZĄDZANIU PROGRAMEM OPERACYJNYM INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Małgorzata Kuchna
współpraca:
Mariusz Dziaćko
Zespół Funduszy Europejskich

Od podpisania w dniu 25 czerwca 2007 r. Porozumienia w sprawie realizacji Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” dla osi priorytetowych: I – Gospodarka wodno-ściekowa i II – Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi (projekty o wartości poniżej 25 mln euro) WFOŚiGW w Katowicach pełni rolę Instytucji Wdrażającej w systemie zarządzania środkami Unii Europejskiej w okresie programowania na lata 2007-2013. Zaangażowanie w proces wdrażania POLiŚ, mierzone zakresem wykonywanych przez WFOŚiGW w Katowicach obowiązków i uprawnień, wynika z postępu realizacji projektów, którym przyznano dofinansowanie.

W dotychczasowym okresie wdrażania POLiŚ uczestniczyliśmy początkowo, przede wszystkim, w działaniach związanych z postępowaniami konkursowymi oraz wyborem projektów najbardziej efektywnych pod względem planowanych do osiągnięcia celów. Do kwietnia 2011 r., dla osi priorytetowych, w których wdrażaniu uczestniczy WFOŚiGW w Katowicach, ogłoszono nabory w następującej ilości:

- dla Priorytetu I - 6 konkursów
- dla Priorytetu II - 7 konkursów.

W wyżej wymienionych konkursach do Funduszu beneficjenci złożyli:

- w ramach Priorytetu I - 26 wniosków, dla projektów o wartości 1.286,99 mln PLN i kwocie dofinansowania 820,46 mln zł;
- w ramach Priorytetu II - 5 wniosków, dla projektów o wartości 225,78 mln PLN i kwocie dofinansowania 149,6 mln zł.

Zgodnie z nadanymi uprawnieniami Instytucji Wdrażającej, do czasu podpisania umowy o dofinansowanie, Zespół ds. oceny projektów WFOŚiGW dokonał oceny formalnej i merytorycznej

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach

EKO-INFO nr 1/2011 (1) 13 maja 2011 roku

I stopnia dla wszystkich złożonych w postępowaniach konkursowych wniosków. Rankingowanie w oparciu o w/w kryteria, przeprowadzone przez Instytucję Pośredniczącą, przeszły pozytywnie wszystkie projekty z ubiegające się o dofinansowanie w ramach konkursów dla Priorytetu I oraz wszystkie projekty z pierwszych sześciu konkursów dla Priorytetu II. Z tej liczby 12 projektów zostało wpisane na Listę rankingową projektów, które uzyskały wymagane minimum punktowe po ocenie merytorycznej I stopnia - podstawową, a 1 projekt znalazł się na Liście rezerwowej jw. Po pozytywnej ocenie projektów w zakresie kryteriów merytorycznych II stopnia WFOŚiGW w Katowicach zawarł umowy o dofinansowanie z:

- dziesięcioma beneficjentami, którzy uzyskali dofinansowanie ze środków Priorytetu I;
- dwoma beneficjentami, którzy uzyskali dofinansowanie ze środków Priorytetu II.

Dla siódmego naboru dla Priorytetu II w kwietniu br. Instytucja Pośrednicząca opublikowała listy rankingowe po ocenie merytorycznej I stopnia. Dwa projekty, o dofinansowanie których wnioski wpłynęły w tym konkursie, otrzymały pozytywną ocenę przez Zespół ds. oceny projektów w WFOŚiGW w Katowicach, i znalazły się na pierwszych miejscach na listach rankingowych podstawowych.

Ponadto WFOŚiGW w Katowicach, w wyniku przeprowadzonej w trybie pozakonkursowym oceny projektu z Listy Indywidualnych Projektów Kluczowych, zawarł umowę o dofinansowanie z jednym beneficjentem (dot. Priorytetu II).

Obecnie projekty, dla których zawarto umowy o dofinansowanie, znajdują się w fazie realizacji rzeczowej i finansowej o zróżnicowanym zaawansowaniu dotyczącym wydawania środków Unii Europejskiej. Bieżące zadania WFOŚiGW w Katowicach jako Instytucji Wdrażającej PO IiŚ, koncentrują się w większości na zarządzaniu finansowym i rozliczaniu projektów, monitorowaniu i sprawozdawczości z realizacji projektów, a, przede wszystkim, na działaniach kontrolnych mających na celu potwierdzanie prawidłowości i efektywności wydatkowania środków, w szczególności w zakresie zamówień publicznych. Instytucja Zarządzająca POIiŚ traktuje zamówienia publiczne jako obszar zwiększonego ryzyka wystąpienia nieprawidłowości i zwraca szczególną uwagę na funkcjonowanie systemu kontroli w tym zakresie.

W efekcie wdrażania systemu nakładania korekt finansowych, w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, na mocy Aneksu nr 3 do Porozumienia w sprawie realizacji Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” dla osi priorytetowych: I – Gospodarka wodno-ściekowa i II – Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi (projekty o wartości poniżej 25 mln euro) rola WFOŚiGW w Katowicach w zakresie zarządzania finansowego i rozliczania projektów została znacznie rozszerzona. Instytucjom Wdrażającym zwiększono bowiem zadania w zakresie dochodzenia od beneficjentów kwot wykorzystanych przez nich niezgodnie z ich przeznaczeniem, z naruszeniem procedur obowiązujących przy ich wydatkowaniu, czy pobranych nienależnie lub w nadmiernej wysokości na zasadach i w formie określonej w przepisach ustawy o finansach publicznych. WFOŚiGW w Katowicach otrzymał uprawnienia w wydawaniu w pierwszej instancji decyzji określającej kwotę przypadającą do zwrotu i termin, od którego nalicza się odsetki oraz sposób

zwrotu środków, a także dochodzenie zwrotu od beneficjenta równowartości nienależnie wypłaconej kwoty wraz z odsetkami. Dotychczas niniejsze decyzje wydawała Instytucja Pośrednicząca.

Nowe, nałożone na WFOŚiGW w Katowicach obowiązki skutkują wzrostem odpowiedzialności Funduszu w procesie wdrażania POIiŚ. Decyzje w sprawach powyższych mają bowiem status decyzji administracyjnych, wydawanych w ramach szczególnych uprawnień przyznawanych innym podmiotom (nie będącym organami administracji publicznej), gdy są one z mocy prawa, lub na podstawie porozumień, powołane do załatwiania spraw indywidualnych w drodze decyzji administracyjnych. Każda taka decyzja wymaga usankcjonowania w postaci podjęcia przez Zarząd Funduszu uchwały w sprawie:

- nałożenia korekty kosztów kwalifikowanych na kontrolowane kontrakty realizowane w ramach projektów POIiŚ wraz z określeniem wysokości korekty (w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości);
- wysokości kwoty do zwrotu i terminu, od którego nalicza się odsetki, oraz sposobu zwrotu środków, a także dochodzenia zwrotu od beneficjenta równowartości nienależnie wypłaconej kwoty wraz z odsetkami.

Wydawane przez Zarząd Funduszu decyzje w opisanym zakresie mają decydujący wpływ na wysokość możliwego do otrzymania dofinansowania dla każdego z kontrolowanych kontraktów, a w konsekwencji na wysokość dofinansowania całego projektu. Skutkują one także koniecznością raportowania o wykrytych nieprawidłowościach lub naruszeniach do Instytucji Pośredniczącej i Instytucji Zarządzającej, nawet do Komisji Europejskiej. Stąd szczególna rola Zespołów Funduszu, które bezpośrednio wdrażają POIiŚ (Zespołu Funduszy Europejskich oraz Zespołu Kontroli Funduszy Europejskich). W procesie prawidłowego rozliczania wydawanych środków finansowych oraz odzyskiwania pobranych nienależnie, lub w nadmiernej wysokości kwot, uczestniczą również Zespoły Funduszu wykonujące, przede wszystkim, jego zadania statutowe tj. Zespół Finansowo-Księgowy, Zespół Ekonomiczny i Zespół Administracyjno-Organizacyjny. Nadanie nowych uprawnień powoduje poszerzenie zadań również dla tych jednostek organizacyjnych, jako wspierających Zespoły wdrażające POIiŚ.

Przyznanie tak szerokich uprawnień Instytucjom Wdrażającym podnosi ich rangę w procesie zarządzania środkami POIiŚ. W przypadku wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej jest to jednym z wyrazów uznania ich działań jako instytucji.

JAKOŚĆ POWIETRZA W POLITYCE EKOLOGICZNEJ REGIONU

Marek Adamus

Zespół Ochrony Atmosfery, Ochrony Powierzchni Ziemi i Gospodarki Odpadami

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach wspiera działania na rzecz zrównoważonego rozwoju regionu zgodnie z polityką ekologiczną państwa i województwa. Robi to poprzez preferencyjne dofinansowanie przedsięwzięć, które realizują cele długookresowe i krótkookresowe, zapisane w wojewódzkim programie ochrony środowiska oraz zapewniają absorpcję środków unijnych dla osiągnięcia w województwie śląskim stanu środowiska wynikającego z ustaleń akcesji Polski do Unii Europejskiej.

Jednym z celów środowiskowych województwa śląskiego na lata 2001-2015 jest podniesienie jakości powietrza. W ramach tego celu przewiduje się finansowanie zadań polegających m.in. na zmniejszeniu niskiej emisji z procesów spalania paliw, ograniczeniu emisji z pozostałych źródeł przemysłowych i komunalnych, zastosowaniu odnawialnych i alternatywnych źródeł energii oraz ograniczeniu strat energetycznych obiektów budowlanych.

Szczególne znaczenie dla poprawy warunków panujących w województwie śląskim ma realizacja inwestycji zmierzających do redukcji emisji zanieczyszczeń pyłowo-gazowych, a zwłaszcza tzw. niskiej emisji. Wszelkie działania mające na celu zmniejszenie lub eliminację zagrożeń środowiska wynikających z występowania niskiej emisji są jednym z głównych priorytetów dofinansowania inwestycji przez Wojewódzki Fundusz.

PONE ogranicza niską emisję

Mając na uwadze ten szczególny problem, WFOŚiGW w Katowicach od 2002 roku wspiera m.in. wdrażanie tzw. obszarowych programów ograniczenia niskiej emisji (PONE). W ramach tego działania Gminy z terenu województwa śląskiego, po opracowaniu i zatwierdzeniu uchwałą Rady Gminy programu ograniczenia niskiej emisji, mogą ubiegać się o dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu, z przeznaczeniem na termomodernizację jednorodzinnych domów mieszkalnych,

będących własnością osób fizycznych. Uzyskane w ten sposób środki są następnie przekazywane przez Gminy poszczególnym mieszkańcom, którzy zgłosili chęć uczestnictwa w programie oraz spełniają wymogi formalne.

Zakres programów obejmuje głównie modernizację kotłowni z zastosowaniem niskoemisyjnych kotłów węglowych, a w ostatnim czasie coraz częściej także kotłów gazowych. Sporadycznie stosowane są kotły olejowe, kotły na biomasę, pompy ciepła oraz podłączenie obiektów do sieci ciepłowniczych.

Ponadto znaczna część programów przewiduje w swoim zakresie możliwość instalacji systemów solarnych wspomagających przygotowanie ciepłej wody użytkowej w okresie poza sezonem grzewczym. Należy zauważyć, że liczba osób zainteresowanych montażem instalacji solarnych stale rośnie, powstają nawet programy obejmujące swoim zakresem wyłącznie zabudowę kolektorów słonecznych, współpracujących z istniejącymi, nowoczesnymi źródłami ciepła.

W niektórych przypadkach poszerzono programy o możliwość wykonania termoizolacji przegród budowlanych, wymiany stolarki okiennej oraz modernizacji instalacji c.o.

Prekursorem wdrażania działań z zakresu PONE była gmina Tychy, która przygotowała „Kompleksowy program zmierzający do obniżenia niskiej emisji w dzielnicach peryferyjnych z 1.500 budynków jednorodzinnych i z indywidualnych kotłowni węglowych”. W ramach programu realizowanego w latach 2002-2004 spośród ok. 4.500 jednorodzinnych domów mieszkalnych, zlokalizowanych na peryferiach miasta Tychy, w ogromnej większości ogrzewanych starymi, tradycyjnymi kotłami węglowymi, zmodernizowano kotłownie w 1.500 budynków. Osiągnięte efekty ekologiczne i ekonomiczne spowodowały presję właścicieli budynków jednorodzinnych na władze Tych. To spowodowało organizację kolejnej edycji „Kompleksowego programu ...” w latach 2006-2007, w ramach której zmodernizowano kolejne 700 kotłowni. Realizacja obu edycji programu, których koszt wyniósł 24,6 mln zł, uzyskała wsparcie finansowe ze środków WFOŚiGW w łącznej wysokości 15,3 mln zł, w tym 1,6 mln zł w formie dotacji i 13,7 mln zł w formie preferencyjnej, częściowo umarzalnej pożyczki.

Rezultaty osiągnięte w pilotażowym programie realizowanym przez Tychy spowodowały duże zainteresowanie władz samorządowych ograniczeniem emisji zanieczyszczeń na terenach swoich gmin, a także zainteresowanie lokalnych społeczności. Wynikiem tego zainteresowania jest znaczna liczba opracowywanych przez gminy programów oraz ich wdrożenie do realizacji przy pomocy wsparcia finansowego Wojewódzkiego Funduszu.

Do chwili obecnej 66 gmin zrealizowało lub jest w trakcie realizacji programów ograniczenia niskiej emisji, obejmujących budynki jednorodzinne. Spośród tych gmin, w 49. przewidziano zastosowanie odnawialnych źródeł energii – głównie instalacji solarnych.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w KATOWICACH

EKO-INFO nr 1/2011 (1) 13 maja 2011 roku

1	Gmina Bestwina	43	Gmina Piekary Śląskie
2	Gmina Bielsko-Biała	44	Gmina Pszczyna
3	Gmina Bieruń	45	Gmina Racibórz
4	Gmina Bobrowniki	46	Gmina Radlin
5	Gmina Bojszowy	47	Gmina Radzionków
6	Gmina Brenna	48	Gmina Rajcza
7	Gmina Bytom	49	Gmina Rydułtowy
8	Gmina Chełm Śląski	50	Gmina Sławków
9	Gmina Chybie	51	Gmina Suszec
10	Gmina Czechowice Dziedzice	52	Gmina Szczyrk
11	Gmina Gaszowice	53	Gmina Świerklaniec
12	Gmina Goczałkowice-Zdrój	54	Gmina Tarnowskie Góry
13	Gmina Godów	55	Gmina Tworóg
14	Gmina Gorzyce	56	Gmina Tychy
15	Gmina Herby	57	Gmina Ujsoły
16	Gmina Imielin	58	Gmina Ustroń
17	Gmina Janów	59	Gmina Węgierska Górka
18	Gmina Jaworze	60	Gmina Wodzisław Śląski
19	Gmina Jeleśnia	61	Gmina Wiry
20	Gmina Kalety	62	Gmina Zabrze
21	Gmina Kochanowice	63	Gmina Zawiercie
22	Gmina Koszęcin	64	Gmina Zbrostawice
23	Gmina Krupski Młyn	65	Gmina Zebrzydowice
24	Gmina Krzanowice	66	Gmina Żywiec
25	Gmina Krzepice		
26	Gmina Krzyżanowice		
27	Gmina Lędziny		
28	Gmina Lipowa		
29	Gmina Lubliniec		
30	Gmina Lubomia		
31	Gmina Lyski		
32	Gmina Łodygowice		
33	Gmina Miasteczko Śląskie		
34	Gmina Miedźna		
35	Gmina Mierzęcice		
36	Gmina Milówka		
37	Gmina Mysłowice		
38	Gmina Myszków		
39	Gmina Nędza		
40	Gmina Opatów		
41	Gmina Ożarówce		
42	Gmina Pawonków		

Wojewódzki Fundusz docenia wagę problemów związanych z likwidacją niskiej emisji. Dotąd udzielił dofinansowania na realizację programów w łącznej kwocie 147 mln zł, co stanowi 58% kosztów tych przedsięwzięć. Całkowity koszt zadań w ramach PONE wyniósł około 254 mln zł. W większości przypadków gminy przekazują właścicielom budynków środki Wojewódzkiego Funduszu – w tym pochodzące z pożyczek – w formie dotacji, biorąc „na siebie” spłatę pożyczki do momentu uzyskania umorzenia.

Wysokość dofinansowania udzielanego przez Wojewódzki Fundusz zależy m.in. od zasad dofinansowania zadań, obowiązujących w WFOŚiGW w roku, w którym był realizowany program oraz od stopnia zanieczyszczenia powietrza w danej gminie. Maksymalna wysokość dofinansowania w różnych latach wahała się od 50 do 75% kosztów kwalifikowanych inwestycji.

Wymierne korzyści, ale i problemy

W bieżącym roku Gminy z obszaru województwa śląskiego mogą ubiegać się o dofinansowanie na wdrażanie programów ograniczenia emisji w formie pożyczki do 60% kosztów kwalifikowanych, oprocentowanej w wysokości 0,6 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 3% (w bieżącym roku oprocentowanie to wynosi 3%). Pożyczka ta może być umorzona do wysokości 50% wykorzystanej kwoty pożyczki, pod warunkiem przeznaczenia umorzonej kwoty na nowe zadanie proekologiczne. Efektem rzeczowym tych programów jest modernizacja ponad 14 tys. lokalnych kotłowni w jednorodzinnych budynkach mieszkalnych, zabudowa ponad 3 tys. instalacji solarnych, a w przypadku części budynków także ich termoizolacja oraz sporadycznie modernizacja instalacji centralnego ogrzewania.

Poza niewątpliwymi zaletami, zarówno w skali makro (odczuwalne zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza na obszarze funkcjonowania programu) jak i mikro (zwiększenie wygody obsługi oraz poprawa komfortu cieplnego użytkowników zmodernizowanych systemów grzewczych), należy zwrócić uwagę również na problemy związane z wdrażaniem programów ograniczenia niskiej emisji, narastające zwłaszcza w ostatnim czasie.

Z jednej strony brak norm emisji dla kotłów małej mocy stosowanych w budynkach jednorodzinnych, brak też przepisów narzucających modernizację źródeł ciepła w celu dostosowania do aktualnych standardów czy obligujących użytkowników do spalania paliw dobrej jakości, nie ma więc możliwości egzekwowania od użytkowników systemów grzewczych zachowań mających na celu dbałość o środowisko.

Z drugiej strony, problemem jest wzrastająca cena nośników energii – w tym najczęściej stosowanych: węgla o sortymencie kwalifikujących go do spalania w niskoemisyjnych kotłach węglowych i gazu ziemnego – oraz coraz większe problemy z dostępnością odpowiednich sortymentów węgla. Przyczyny te sprawiają, że część właścicieli budynków, pomimo możliwości uzyskania znacznego wsparcia finansowego, rezygnuje z wymiany źródła ciepła, pozostając przy eksploatacji przestarzałych, niewygodnych w obsłudze kotłów opalanych paliwem stałym, umożliwiających spalanie węgla o różnym sortymencie, a także odpadów komunalnych, nie bacząc na szkodliwe oddziaływanie emitowanych zanieczyszczeń na środowisko naturalne i zdrowie ludzi.

Średnia cena tony węgla do kotłów niskoemisyjnych wraz z dostawą na przestrzeni ostatnich lat wzrosła kilkukrotnie – w 2002 roku wynosiła niespełna 300 zł, natomiast obecnie wynosi już blisko

800 zł. Cena gazu ziemnego również znacznie wzrosła – od ok. 1 zł/m³ w 2002 roku, aż do ok. 2 zł/m³ w chwili obecnej.

Mimo ogromnego wzrostu ceny, węgiel jest nadal najbardziej opłacalnym paliwem do ogrzewania budynków mieszkalnych, choć jego wykorzystanie jest nieco mniej komfortowe niż wykorzystanie innych nośników energii. Należy jednak zauważyć, że dzięki coraz nowocześniejszym konstrukcjom kotłów węglowych, wyposażanych w zasobniki pozwalające na załadunek paliwa raz na kilka dni czy automatykę, dostosowującą precyzyjnie warunki pracy kotłów do wymagań użytkowników i zmian temperatury zewnętrznej, różnice te zaczynają się zacierać.

Rozszerzenie programu

Jeszcze tańsze jest oczywiście spalanie węgla niskiej jakości, a zwłaszcza mułów i śmieci, w kotłach starszej konstrukcji. Jednak mając na uwadze osiągnięcie wymiernych efektów ekologicznych - co jest możliwe tylko przy zachowaniu odpowiedniej jakości paliwa - od 2009 roku Wojewódzki Fundusz dofinansowuje wyłącznie zabudowę kotłów węglowych retortowych bądź tłokowych, rezygnując z wspierania zabudowy kotłów komorowych, pomimo posiadania przez nie certyfikatów energetyczno - emisyjnych. Natomiast od 2011 roku rozszerzono zakres programów o możliwość ujęcia przedsięwzięć ograniczających emisję ze wszystkich źródeł, a nie tylko z niskich emitorów, zastępując w Liście przedsięwzięć priorytetowych planowanych do dofinansowania ze środków Wojewódzkiego Funduszu dotychczasowy zapis o wspieraniu wdrażania programów ograniczenia niskiej emisji zapisem o wspieraniu programów ograniczenia emisji pyłowo – gazowej.

Do tej pory, w wyniku realizacji programów, przy współudziale środków Wojewódzkiego Funduszu, w sposób odczuwalny przez lokalną społeczność, na wielu obszarach ograniczony został jeden z najbardziej uciążliwych problemów występujących na terenie województwa śląskiego – problem niskiej emisji. Problem ten był – i w wieku rejonach nadal jest – szczególnie odczuwalny na terenach zurbanizowanych o dużej gęstości zaludnienia (gdzie źródła niskiej emisji wytwarzają około 50% zanieczyszczeń, a ich oddziaływanie jest szczególnie negatywne ze względu na ich bezpośredni wpływ na lokalną populację), a także – ze względu na specyfikę terenu – na południu województwa, w górskich miejscowościach wypoczynkowych.

W ostatnim okresie, z przyczyn niezależnych od Wojewódzkiego Funduszu, który rokrocznie oferuje na korzystnych warunkach wsparcie finansowe dla tego typu inwestycji, maleje zainteresowanie wymianą kotłów, co jest spowodowane głównie wspomnianym wzrostem cen paliw. Z drugiej strony rośnie zainteresowanie zabudową instalacji solarnych, powstają nawet programy, obejmujące wyłącznie zabudowę kolektorów słonecznych współpracujących z istniejącym, nowoczesnym źródłem ciepła.

Należy żywić nadzieję, że wzrastająca w społeczeństwie świadomość ekologiczna oraz względy związane z wygodą wynikającą z posiadania nowoczesnego systemu grzewczego wezmą górę i pozwolą na dalsze owocne działania w zakresie zmniejszenia niskiej emisji poprzez wdrażanie obszarowych programów ograniczenia niskiej emisji, nawet pomimo coraz mniejszej opłacalności ekonomicznej tego typu przedsięwzięć.

NIEPRAWIDŁOWŚCI W ZAKRESIE UDZIELANIA ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH W PROJEKTACH DOFINANSOWYWANYCH Z FUNDUSZY UE W ŚWIELE DOŚWIADCZEŃ WFOŚIGW W KATOWICACH JAKO INSTYTUCJI WDRAŻAJĄCEJ

Monika Klein
Zespół Kontroli POIiŚ

Stosowanie „Taryfikatora.”

Dotychczasowe doświadczenia związane z realizacją projektów współfinansowanych ze środków strukturalnych Unii Europejskiej pokazują, iż obszarem szczególnie newralgicznym i narażonym na występowanie nieprawidłowości, są zamówienia publiczne. Powyższy fakt, został zauważony również przez Europejski Trybunał Obrachunkowy, który w wystąpieniu skierowanym do Komisji Europejskiej, zalecił wzmoczenie działań mających na celu kontrolę przestrzegania prawa zamówień publicznych oraz dokonywania korekt finansowych w przypadku wykrycia jego naruszeń. W odpowiedzi na te zalecenia, Komisja Europejska wydała „Wytyczne do określania korekt finansowych nakładanych na wydatki ponoszone z funduszy strukturalnych lub Funduszu Spójności w przypadku naruszenia przepisów prawa zamówień publicznych”. Wytyczne KE są skierowane do władz państw członkowskich UE i zalecają stosowanie określonych w nich korekt finansowych lub wprowadzenie analogicznych systemów opracowanych na poziomie krajowym.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, jako Instytucja Zarządzająca, odpowiedzialna za wdrożenie programów europejskich w ramach Narodowej Strategii Spójności 2007-2013, opracowało dokument regulujący kwestię wymierzania korekt finansowych za naruszenia prawa zamówień publicznych związane z realizacją projektów współfinansowanych ze środków funduszy Unii Europejskiej, który nazwano „Taryfikator”. Jest on stosowany przez Instytucje Zarządzające, Pośredniczące i Wdrażające, wszystkich programów realizowanych w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty oraz Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, podczas kontroli przestrzegania przez beneficjentów przepisów prawa zamówień publicznych. Obowiązki kontrolne w tym zakresie wynikają bezpośrednio z przytoczonych poniżej przepisów wspólnotowych aktów prawnych.

Korekty dla popełniających nadużycia

Podstawę prawną nakładania korekt finansowych na beneficjentów dopuszczających się wszelkiego rodzaju nieprawidłowości, mających negatywne skutki finansowe dla budżetu ogólnego Unii Europejskiej stanowią przepisy następujących rozporządzeń:

- rozporządzenia Rady (WE) nr 1260/1999 z dn. 21 czerwca 1999 r., ustanawiającego przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych (dalej: rozporządzenie 1260/1999);
- rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dn. 11 lipca 2006 r., ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (dalej: rozporządzenie 1083/2006);

Art. 39 rozporządzenia nr 1260/1999 oraz art. 98 rozporządzenia nr 1083/2006, stwierdzają, iż państwa członkowskie w pierwszej kolejności ponoszą odpowiedzialność za śledzenie nieprawidłowości oraz dokonują korekt finansowych w związku z nieprawidłowościami stwierdzonymi w operacjach lub programach operacyjnych. Wspomniane przepisy nakładają na państwa członkowskie obowiązek odzyskiwania kwot wydatkowanych w sposób nieprawidłowy, w tym z naruszeniem obowiązujących przepisów prawa. Do tego typu przypadków zaliczyć należy nieprawidłowości polegające na naruszeniu przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych.

Zaznaczyć należy, iż beneficjent - podpisując umowę o dofinansowanie projektu - zobowiązuje się do poddania się kontroli w zakresie dotyczącym jego realizacji oraz do stosowania zasad wspólnotowych, w tym również zasad dotyczących wymierzania korekt. Podstawą odpowiedzialności beneficjentów środków pochodzących z funduszy strukturalnych UE są też zapisy działu IV ustawy z dnia 29 sierpnia o finansach publicznych, do której stosowania obowiązani są wszyscy dysponenci środków publicznych, a zwłaszcza art. 207, który mówi, iż w przypadku gdy środki przeznaczone na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich są:

- 1) wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem,
 - 2) wykorzystane z naruszeniem procedur dotyczących udzielania zamówień publicznych,
 - 3) pobrane nienależnie lub w nadmiernej wysokości
- podlegają zwrotowi przez beneficjenta wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych. Zwrot środków może zostać dokonany przez pomniejszenie kolejnej płatności na rzecz beneficjenta o kwotę podlegająca zwrotowi.

Zgodnie z odpowiedzią Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 1 października 2010 r. na interpelację poselską nr 17871, „celem „Taryfikatora” nie jest wprowadzenie dodatkowego rodzaju kontroli ani dodatkowych obciążeń finansowych dla beneficjentów. „Taryfikator”, zawierający wyrażone procentowo wielkości korekt finansowych, przypisane konkretnym rodzajom naruszeń prawa zamówień publicznych oraz metodologię obliczania kwot tychże korekt, służyć ma koordynacji i ujednoczeniu sposobu postępowania w przypadku wykrycia naruszeń przepisów prawa zamówień publicznych”.

Metody ustalania wysokości korekty

Na wstępie, podkreślenia wymaga fakt, iż naruszenia zasad udzielania zamówień publicznych to specyficzny rodzaj nieprawidłowości, charakteryzujący się tym, iż rzeczywista wysokość szkody dla budżetu UE jest często trudna lub wręcz niemożliwa do oszacowania.

Zgodnie z art. 1a pkt 1 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1681/94 z dnia 11 lipca 1994 r. dotyczącego nieprawidłowości oraz odzyskiwania kwot wypłaconych nieprawidłowo w związku z finansowaniem polityki strukturalnej i organizacją systemu informacji w tej dziedzinie oraz art. 2 pkt 7 rozporządzenia nr 1083/2006 za nieprawidłowość uznać należy „(...) jakiegokolwiek naruszenie przepisów prawa wspólnotowego wynikające z działania lub zaniechania ze strony podmiotu gospodarczego, które spowodowało lub mogło spowodować szkodę w ogólnym budżecie Wspólnot Europejskich/Unii Europejskiej w drodze finansowania nieuzasadnionego wydatku z budżetu ogólnego”.

Przy ustalaniu wysokości korekt finansowych za naruszenia przy stosowaniu prawa wspólnotowego w dziedzinie zamówień publicznych lub stosowaniu przepisów Prawa zamówień publicznych, należy brać pod uwagę zarówno rodzaj lub stopień naruszenia, jak i skutki finansowe naruszenia dla wydatków ze środków funduszy UE. Wysokość korekt winna więc, co do zasady, odpowiadać wartości nieprawidłowości. Ustalenie wartości korekty, powinno następować w oparciu o ustalenie wartości (wycenę) szkody wyrządzonej w budżecie UE, czyli porównanie wysokości rzeczywiście wydatkowanych środków na sfinansowanie zamówienia, ze stanem (hipotetycznym) jaki miałyby miejsce, gdyby stwierdzone naruszenie nie miało miejsca (tzw. metoda dyferencyjna).

Klasycznym przykładem, przytaczanym przez wszystkich szkolących, jest bezzasadne odrzucenie oferty najkorzystniejszej (najtańszej) i wybór - z naruszeniem przepisów ustawy - oferty droższej. Wysokością szkody będzie w tym przypadku różnica w cenie pomiędzy tymi ofertami.

W przypadkach, w których powyższej metody zastosować się nie da, zastosowanie znajduje tzw. metoda wskaźnikowa, w stosowaniu której pomaga opisywany „Taryfikator”. Metoda ta polega, na zastosowaniu do danego naruszenia określonej w „Taryfikatorze” stawki procentowej. Zgodnie z pismem wprowadzającym wymieniony dokument, wskaźniki procentowe w nim określone, „wyrażają abstrakcyjny i uśredniony stopień szkodliwości określonego typu naruszenia”. Zgodnie ze wskazaniami MRR, ten sposób ustalania korekt, winien pełnić funkcję pomocniczą i być stosowany tylko w sytuacji, gdy stosowanie metody dyferencyjnej nie wchodzi w rachubę. Trudno jednak nie wskazać, iż w praktyce przypadki, kiedy można obliczyć rzeczywisty wymiar szkody, zdarzają się rzadko. W zdecydowanej większości, mamy do czynienia z takimi naruszeniami, które wywołują potencjalną (hipotetyczną) szkodę w budżecie UE i nie można jednoznacznie określić jej wysokości. Wobec czego, wbrew założeniom Ministerstwa, metoda wskaźnikowa staje się metodą wiodącą przy ustalaniu wysokości korekt.

Wytyczne i problemy z ustaleniem wysokości korekt

Jak wyżej wskazano, „Taryfikator” zawiera katalog naruszeń oraz odpowiadające im procentowe stawki korekt. Dokument składa się z czterech tabel, które stosowane są w zależności o rodzaju zamówień, klasyfikowanych ze względu na objęcie ich właściwymi dyrektywami. W praktyce, najczęściej zastosowanie znajduje tabela 1: dla zamówień w całości objętych dyrektywą 2004/18/WE oraz tabela 4 dla zamówień, które nie są objęte dyrektywą 2004/18/WE 4 (czyli tzw. zamówienia podprogowe, nieobjęte obowiązkową publikacją w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej).

Tabela 1 zawiera najszerszy katalog naruszeń wraz ze wskazaniem stawki korekty. Należy jednak zaznaczyć, iż nie jest to katalog wyczerpujący. Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, jeżeli nie ma możliwości ustalenia korekty finansowej za określoną nieprawidłowość na podstawie tabel, należy przyjąć wskaźnik procentowy odpowiadający najbliższej rodzajowo kategorii naruszenia. W praktyce nastęrcza to wiele trudności. Nie wiadomo bowiem jak zachować się w sytuacji, kiedy do danego naruszenia można przyporządkować kilka pozycji wymienionych w „Taryfikatorze”, zwłaszcza wówczas, gdy obciążone są one różnymi stawkami korekt. Czy w takim przypadku stosować wersję łagodniejszą dla beneficjenta czy może wręcz odwrotnie?

Zgodnie ze stanowiskiem Instytucji Zarządzającej POIiŚ oraz pismem Departamentu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko Ministerstwa Środowiska (IP POIiŚ) z dnia 7 września 2010 r., w przypadku nakładania korekt wobec zamówienia o wartości nieprzekraczającej „progów unijnych”, jeżeli brak jest danego typu naruszenia w tabeli 4, należy analogicznie zastosować korektę wymienioną w tabeli nr 1 „Taryfikatora”. W związku z tym, iż postępowanie o udzielenia zamówienia publicznego nie przekracza wartości, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy Prawo zamówień publicznych, to zgodnie z pismem ministra środowiska, przy ustalaniu wysokości korekty można rozważyć możliwość jej obniżenia ze względu na mniejszą wartość danego zamówienia, a co za tym idzie - mniejszą „szkodliwość” dla budżetu UE.

Wskaźniki korekt przewidziane „Taryfikatorem” przedstawiają zalecane stawki maksymalne, które mogą ulec obniżeniu, o ile zaistnieją okoliczności za tym przemawiające. W dotychczasowych działaniach związanych z ustalaniem wysokości korekty, kierowano się zaleceniami i stanowiskiem Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczącej, wyrażonym w piśmie z 22 czerwca 2010 r., które zawierało katalog okoliczności, jakie można uwzględnić przy ustalaniu stawki korekty. Oceniając daną nieprawidłowość, brano pod uwagę przede wszystkim następujące fakty:

- czy wykonawcy korzystali ze środków ochrony prawnej w związku z danym naruszeniem,
- czy dane naruszenie było przedmiotem korespondencji z wykonawcami,
- czy zamawiający wykluczył z udziału w postępowaniu jakiegoś wykonawcę albo odrzucił ofertę jakiegokolwiek wykonawcy z powodu występowania danego naruszenia prawa,

- ☐ czy - w odpowiedzi na ogłoszenie - oferty złożyli wykonawcy mający siedzibę poza terytorium RP (w celu sprawdzenia czy ograniczenie konkurencji wystąpiło również na terytorium UE),
- ☐ czy - w odpowiedzi na ogłoszenie - oferty składały konsorcja wykonawców (w przypadku ograniczenia konkurencji dot. konsorcjów),
- ☐ czy dane postępowanie cieszyło się zainteresowaniem wykonawców (ilość złożonych ofert może świadczyć o ograniczeniu konkurencji w mniejszym stopniu),
- ☐ czy dane naruszenie miało wpływ na wynik postępowania (w przypadku ewidentnego wpływu na wynik postępowania wydaje się, że korekta powinna zostać nałożona na pełnej wysokości);

Powyższe, pozwalało na pewną swobodę w ocenie „szkodliwości” danego naruszenia i dawało możliwość miarkowania wysokości korekt, z reguły na korzyść beneficjenta.

Najnowsze podejście do tej kwestii, zawarte jest w aktualizacji zaleceń Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, dotyczących wymierzania korekt z 28 kwietnia 2011 r. oraz w piśmie tegoż ministerstwa z 26 kwietnia 2011 r., zgodnie z którymi: „(...) obniżenie zalecanej stawki maksymalnej nie może jednak przekroczyć 50 % wartości wskaźnika wyjściowego i jest dopuszczalne jedynie w odniesieniu do tych kategorii nieprawidłowości, którym nie zostały przypisane stawki korekt, wyrażone w postaci przedziałów. W ich przypadku minimalny poziom korekty został bowiem wskazany wprost jako dolna granica przewidzianego przedziału. Do wspomnianych wcześniej okoliczności uzasadniających obniżenie zalecanego poziomu korekty zaliczyć należy m.in. poziomy korekt, które w przypadkach analogicznych do rozpatrywanych naruszeń zaproponowane zostały w raportach z przeprowadzonych audytów Komisji Europejskiej (...)”.

Obniżenie poziomu korekty powinno wobec tego mieć miejsce jedynie w sytuacjach wyjątkowych i musi być należycie uzasadnione. Powyższe stanowisko, zostało podyktowane negatywną opinią KE w zakresie powszechnie stosowanej praktyki dotyczącej obniżania stawek korekt, nieproporcjonalnie (zdaniem audytorów KE) do stwierdzonych okoliczności przemawiających na korzyść beneficjenta.

Takie stanowisko budzi pewne wątpliwości. Jako przykład posłużmy się tabelą 1 „Taryfikatora”:

- pozycja 15: naruszenie art. 7 ust. 1 Pzp, poprzez określenie warunków udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia w sposób, który mógłby utrudniać uczciwą konkurencję oraz nie zapewnia równego traktowania wykonawców – zagrożone korektą od 5% - do 25%.
- pozycja 17: naruszenie art. 29 ust. 3 Pzp, poprzez opisanie przedmiotu zamówienia przez wskazanie znaków towarowych, patentów lub pochodzenia, bez dopuszczenia możliwości składania ofert – zagrożone korektą 25%.

Wskazane wyżej naruszenia, prowadzą do dyskryminacji określonego kręgu wykonawców i faworyzowania innych, a więc są nieprawidłowościami naruszającymi podstawową zasadę

traktatową - zasadę uczciwej konkurencji i równego traktowania. Stosując nowa metodologię określania wysokości korekt, okazuje się, iż za pierwsze naruszenie minimalną korektą, jaką można nałożyć jest 5% zaś w drugim przypadku 12,5%. Czy takie podejście jest uzasadnione? Pozostawmy to na chwilę obecną bez odpowiedzi.

Druga wątpliwość, która się w związku z tym nasuwa, to pytanie, czy w przypadku nakładania korekt wobec zamówień o wartości nieprzekraczającej wartości, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy Prawo zamówień publicznych i analogicznego stosowania stawek korekt wymienionych w tabeli nr 1 „Taryfikatora” w przypadku braku danego naruszenia w tabeli 4, również należy stosować powyższe wytyczne? Jeżeli, tak, to kara wydaje się być niewspółmierna do wagi naruszenia, biorąc pod uwagę „szkodliwość” w tych przypadkach dla budżetu UE.

W praktyce, oznacza to, iż beneficjenci powinni liczyć się z zaostreniem oceny przez Instytucje Wdrażające (jak i pewnie inne instytucje kontrolujące), popełnianych błędów w zakresie udzielania zamówień publicznych i co za tym idzie, wyższymi stawkami nakładanych korekt. W takiej sytuacji, należy zalecić beneficjentom, aby korzystali ze swoich uprawnień składając odwołania w tym zakresie do Instytucji Pośredniczącej.

ŻEBY MOŻNA ŻYĆ JAK W EUROPIE

Piotr Biernat
Zespół Biura Zarządu

Tak jak powojenna Europa dzięki planowi Marshalla mogła odbudować i rozwinąć gospodarkę, tak teraz przed podobną szansą stoi Polska korzystając z efektów polityki spójności Unii Europejskiej umożliwiającej pozyskanie znacznych środków na przedsięwzięcia i inwestycje poprawiające komfort życia w Polsce. Możliwość wykorzystania tej szansy daje m.in. realizowany od 2007 roku „Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko”. Dzięki temu, największemu tego typu projektowi w historii Unii Europejskiej, standardy w najważniejszych dziedzinach życia gospodarczego i społecznego już za kilka lat mogą stać się porównywalne do warunków w jakich żyją mieszkańcy najbardziej rozwiniętych krajów Europy.

Po czterech latach wdrażania części środowiskowej Programu Operacyjnego województwo śląskie stało się krajowym liderem w pozyskiwaniu unijnych dotacji w konkursach na najlepsze projekty. Beneficjenci ze Śląska podpisali - najwięcej w kraju- 29 umów o dofinansowanie przedsięwzięć ze środków europejskich, w tym 16 z NFOŚiGW (powyżej wartości 25 mln euro) i 13, z WFOŚiGW (do 25 mln euro).

To jednak nie tylko kwestia wybudowania konkretnych inwestycji środowiskowych. To także szansa na uruchomienie swoistego koła zamachowego gospodarki w regionie. Ze sprawnej infrastruktury, nowoczesnego systemu wodno – kanalizacyjnego czy bezpiecznej utylizacji odpadów skorzystają wszyscy.

Dlatego tak ważne jest to, co dzieje się teraz w wielu gminach, gdzie wdrażane są właśnie przedsięwzięcia dotyczące inwestycji kanalizacyjno – wodociągowych i gospodarki odpadami. Istotne jest zwłaszcza, aby zarówno mieszkańcy regionu jak i władze miały świadomość celów doraźnych wyrzeczeń towarzyszących tego rodzaju inwestycjom.

Poniżej najważniejsze projekty POLiŚ dla których WFOŚiGW w Katowicach jest Instytucją Wdrażającą.

Rurami do Europy

Jasienica

Całkowity koszt realizacji projektu pn. „Kanalizacja Sanitarna Gminy Jasienica w ramach ochrony zlewni Zbiornika Goczałkowickiego” wynosi ponad 66 mln zł, z czego ok. 35 mln zł pochodzi z Funduszu Spójności. Inwestycja polega na budowie około 42 km systemu kanalizacji sanitarnej rurociągami grawitacyjnymi oraz sześciu przepompowni ścieków.

Efekt prowadzonych inwestycji to skanalizowanie Gminy i odprowadzanie wszystkich ścieków do oczyszczalni w Wapienicy.

Buczkowice

Kanalizacja sanitarna w tej gminie kosztować będzie ponad 37mln zł, z czego 24 mln zł pochodzić będzie z Funduszu Spójności.

Inwestycja jest realizowana na terenie czterech sołectw Gminy Buczkowice i polega na budowie 59,81 km kanalizacji sanitarnej w Buczkowicach, Rybarzowicach, Godziszce i Kalnej.

Po realizacji projektu poprawi się jakość wód powierzchniowych i podziemnych poprzez włączenie do kanalizacji sanitarnej 5 032 mieszkańców.

Jaworze

Wójt Gminy Jaworze podpisując umowę z WFOŚiGW w Katowicach zobowiązał się do budowy kanalizacji sanitarnej za ponad 36 mln zł. Z Unii Europejskiej na jej realizację Gmina otrzyma ok. 25 mln złotych. Dzięki temu powstanie 37,4 km sieci kanalizacyjnej, z której skorzysta ponad 5 tysięcy mieszkańców.

Wisła

Umowa o dofinansowanie projektu pn. „Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej w aglomeracji Wisła – etap III” została podpisana już w październiku 2009 roku. Celem projektu jest zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej oraz turystycznej miasta. Całkowity koszt realizacji projektu to blisko 24 mln zł, natomiast dofinansowanie z Funduszu Spójności wyniesie ponad 15 mln zł.

Realizacja przedsięwzięcia skupia się na:

- rozbudowie około 21 km kanalizacji sanitarnej,
- modernizacji nieszczelnych odcinków istniejącej sieci kanalizacyjnej
- rozbudowie sieci wodociągowej o długości 13 km.

W wyniku tych prac do nowej sieci kanalizacyjnej zostanie przyłączonych 1700osób, a blisko tysiąc uzyska dostęp do sieci wodociągowej. Dodatkowo sieć obsługiwać będzie kilkaset miejsc noclegowych w beskidzkich pensjonatach.

Łaziska Górne

Zakres projektu pn. „Budowa systemu kanalizacji w Gminie Łaziska Górne” swoim zakresem obejmuje budowę 20 km sieci sanitarnej, do której zostanie przyłączonych około 4000 osób, remont

sieci kanalizacyjnej oraz przebudowę i rozbudowę oczyszczalni ścieków „Wschód” Dzięki temu w Łaziskach Górnych powstanie m.in. nowy bioreaktor i nowa komora wydzielonej stabilizacji osadu.

Wartość projektu oszacowano na ponad 80 mln zł. Natomiast dofinansowanie z Funduszu Spójności wyniesie blisko 50 mln zł.

Kłobuck

W 2009 roku Gmina ta uzyskała potwierdzenie dofinansowania ze środków unijnych budowy gminnej kanalizacji. Obejmuje ona powstanie 40 km sieci kanalizacyjnej oraz budowę urządzeń podczyszczających kanalizacji deszczowej. Całkowity koszt projektu to ponad 81 mln zł, a wartość dofinansowania z Funduszu Spójności wyniesie 53 mln zł.

W wyniku realizacji przedsięwzięcia Kłobuck zostanie wyposażony w infrastrukturę umożliwiającą odbiór i oczyszczanie ścieków komunalnych zgodnie z unijnymi normami oczyszczania i wymogami prawa polskiego.

Ponadto zwiększy się liczba mieszkańców odprowadzających ścieki do zbiorczego systemu kanalizacyjnego z ok. 60% do 90%.

Myszków

Całkowita wartość tutejszego projektu wynosi ponad 16 mln zł. Otrzymane dofinansowanie z Unii Europejskiej w ramach Funduszu Spójności w wysokości 9,2 mln zł umożliwi Gminie wybudowanie 6,75 km kanalizacji sanitarnej, 0,8 km kanalizacji deszczowej, 351 sztuk przyłączy kanalizacji sanitarnej, 6 przepompowni ścieków oraz 1 separator substancji ropopochodnych.

Gmina Myszków zostanie wyposażona w zbiorczy system kanalizacji sanitarnej. Poprawi się stan środowiska. W wyniku inwestycji ścieki będą odbierane od 92% mieszkańców (obecnie procent ten wynosi 68).

Konopiska

W tej miejscowości planowany całkowity koszt realizacji projektu polegający na kompleksowym uporządkowaniu gospodarki ściekowej wynosi ok. 56 mln zł. Maksymalna kwota wydatków kwalifikowanych to 41 mln zł, natomiast otrzymana z Funduszu Spójności dotacja -35 mln zł

Przedsięwzięcie obejmuje budowę kanalizacji sanitarnej o łącznej długości ok. 58 km w tym: 43 km kanalizacji grawitacyjnej, 16 km kanalizacji ciśnieniowej wraz z odcinkami tranzytowymi o długości blisko 4 km oraz 25 przepompowni ścieków. Przy realizacji inwestycji sieciowych uwzględniono również odtworzenie dróg i chodników do stanu poprzedniej użyteczności.

Ostateczne zakończenie całej inwestycji planowane jest na koniec 2013 roku.

Wojkowice

W październiku 2010 roku pomiędzy WFOŚiGW w Katowicach i Gminą Wojkowice została podpisana umowa o dofinansowaniu projektu pn. „Budowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej na terenie Miasta”. Jego wartość to ponad 19 mln zł, natomiast dofinansowanie ze środków unijnych wynosi 9 mln zł.

Zakres projektu obejmuje wykonanie sieci sanitarnej o długości 6 km oraz kanalizacji deszczowej o długości ok 5 km. W wyniku tych prac do nowej sieci kanalizacyjnej zostanie przyłączonych 1300 osób. Realizacja inwestycji pozwoli w efekcie na skanalizowanie Gminy Wojkowice w ponad 80 %.

Poczesna

Realizowany tu właśnie projekt obejmuje budowę kanalizacji sanitarnej o łącznej długości 27 km w tym: 25 km kanalizacji grawitacyjnej, 2,54 km kanalizacji tłocznej oraz 5 przepompowni ścieków. Całkowity koszt realizacji projektu wynosi ok. 34 mln zł, natomiast dotacja otrzymana z Funduszu Spójności to ponad 19 mln zł.

Dziś już śmiało można powiedzieć, że jeszcze nigdy w historii Poczesnej nie udało się pozyskać tak dużych pieniędzy spoza własnego budżetu, w dodatku na cel, który można określić jako strategiczny. W ramach sieci kanalizacyjnej powstaną główne kolektory zbiorcze, lecz dla mieszkańców tych czterech miejscowości jeszcze ważniejsze jest, że do granicy każdej posesji doprowadzona zostanie studzienka, umożliwiająca szybkie i łatwe podłączenie.

Śmieci po europejsku

Bielsko-Biała

Projekt pn. „Budowa kompleksowego systemu gospodarki odpadami dla miasta Bielska-Białej i gmin powiatu bielskiego” kosztuje ponad 89 mln zł. Wysokość kwoty dofinansowania projektu z europejskich funduszy to ok. 53 mln zł.

Zadanie realizowane jest na terenie północno-wschodniej części Bielska-Białej. Obejmuje swym zasięgiem samo miasto oraz część wchodzących w skład powiatu bielskiego, gmin Czechowice-Dziedzice, Szczyrk, Bestwina, Jasienica, Jaworze i Kozy. Łączna liczba mieszkańców objętych projektem to 274 tys. osób.

Dzięki realizacji tego przedsięwzięcia zmniejszy się ilość składowanych odpadów na składowisku docelowo o ok. 47%, nastąpi wydzielenie odpadów niebezpiecznych oraz redukcja odpadów ulegających biodegradacji

Sosnowiec

Koszt ponad 83 mln zł do 2014 roku władze tego miasta zamierzają stworzyć kompleksowy system gospodarki odpadami. W tym celu podpisano umowę o dofinansowanie projektu, którego ponad połowa środków - 44 mln zł pochodzi z unijnego programu.

Dzięki temu ma zmniejszyć się niemal o połowę ilość odpadów trafiających na miejskie składowisko.

Częstochowa

Dofinansowana przez Unię Europejską jest rozbudowa Zakładu Zagospodarowania Odpadów dla Subregionu Północnego Województwa Śląskiego. Planowany całkowity koszt realizacji projektu to 54,4 mln zł, w tym udzielone dofinansowanie -17,8 mln zł.

Składowisko w Sobuczynie obsługuje obszar zamieszkały przez prawie pół miliona osób. Trafiają tu odpady z Częstochowy, powiatu częstochowskiego oraz powiatu myszkowskiego. Celem projektu

jest uzyskanie mocy przerobowej Zakładu Zagospodarowania Odpadów 116000 Mg/rok i możliwości obsługi minimum 150 tys. osób oraz zmiana udziału odpadów składowanych w odniesieniu do odpadów przyjętych o 32%.

Wykorzystać szansę

To, czy wykorzystamy szansę by dostosować nasze standardy życia do warunków europejskich będzie zależało od tego, czy zdołamy dobrze przygotować i zrealizować te projekty środowiskowe. Ich prawidłowa realizacja jest jednak równie trudna, jeśli nie trudniejsza, jak aplikowanie w konkursie o pozyskanie unijnych dotacji. Nie zmarnujmy więc tej szansy.

EMAS, CZYLI PROFITY Z ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKOWEGO

Michał Góra
Zespół Biura Zarządu

Dokonanie rozdziału między degradacją zasobów przyrodniczych a wzrostem gospodarczym, stanowi środowiskowy cel strategii Unii Europejskiej. Adresowany do przemysłu, administracji i usługodawców Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) czyli System Ekozarządzania i Audytu, to instrument skłaniający do przejęcia odpowiedzialności za stan środowiska naturalnego. Ewentualni zainteresowani powinni zadawać pytania o koszty i korzyści systemu.

Podczas szczytu w Lizbonie w 2000 roku Rada Unii Europejskiej postawiła przed państwami członkowskimi oraz instytucjami UE wymagające zadanie. Określając strategiczny cel na pierwsze dziesięciolecie XXI wieku, uznała, że Unia musi przekształcić się w najbardziej dynamiczne, konkurencyjne i oparte na wiedzy społeczeństwo na świecie. Obecnie przesunięto ten niezwykle ambitny cel na dwa następne dziesięciolecia. Z punktu widzenia ochrony środowiska oznacza to konieczność odwrócenia trendu, polegającego na wciąż ekstensywnym korzystaniu z zasobów przyrodniczych i bogactw naturalnych. Uniezależnienie degradacji środowiska od wzrostu gospodarczego, upowszechnienie zasad zrównoważonej produkcji, konsumpcji, transportu, ochrona zasobów i zrównoważona gospodarka nimi, to zadania, których realizacja jest wprost proporcjonalna do wzrostu presji na decydentów, podmioty gospodarcze oraz organy administracyjne.

Pierwotne założenia dla systemu

Obok zmian prawnych czy zachęt ekonomicznych, służą temu m.in. normy i systemy zarządzania środowiskowego (SZŚ). EMAS należy do najefektywniejszych tego typu instrumentów. Z założenia dedykowany jest on przede wszystkim producentom, czyli przemysłowi, ale także samorządom i przedsiębiorcom zajmującym się handlem czy usługami. Proces wprowadzania tego systemu znalazł swoje odzwierciedlenie w dokumentach programowych UE. W *V Programie działania na rzecz środowiska „Na drodze do zrównoważenia”*, opublikowanym w 1993 roku podkreślono rolę norm i wymagań koniecznych do przyjęcia przez europejski przemysł, gdyż kreowany przez produkcję wzrost gospodarczy skutkuje przejęciem przez producentów również odpowiedzialności za stan środowiska naturalnego. W 1995 roku weszło w życie pierwsze rozporządzenie Rady UE i Parlamentu Europejskiego, związane z wprowadzaniem systemu EMAS, zwane EMAS 1. Na przyjmujących i posługujących się tym certyfikatem nałożono obowiązek wdrożenia SZŚ według zasad określonych w rozporządzeniu, opublikowanie deklaracji środowiskowej oraz poddanie się niezależnej ocenie.

W 2001 roku Rozporządzeniem Rady UE 761/2001/WE rozszerzono udział w systemie o organizacje pozaprzemysłowe, ale to producenci z oczywistych przyczyn pozostają nadal jako główny „target” dla systemu zarządzania środowiskowego. Ponadto certyfikację EMAS powiązano ściślej z międzynarodową normą ISO 14001. Zmieniono zasady rejestrowania podmiotów, dopuszczając także do systemu te, które mogą działać w kilku obiektach jednocześnie lub w częściach obiektów. Dotychczas bowiem do systemu EMAS mogły przystępować tylko organizacje zajmujące jeden obiekt w całości.

Główne zasady działania

System zarządzania środowiskowego jest narzędziem pozwalającym na stałe ograniczanie oddziaływania na środowisko przy jednoczesnej optymalizacji wykorzystania zasobów organizacji. Można go porównać do prewencyjnej formy zarządzania kryzysowego, które umożliwia wczesne identyfikowanie problemów, sprawne wdrażanie działań doskonalących i „uszczelniających” system oraz w skutek tego: długoterminowe poprawianie wyników firmy. Rozporządzenia związane z EMAS kładą szczególny nacisk na to, aby funkcjonowanie SZŚ było nakierowane na uzyskanie konkretnych efektów w ochronie środowiska, lecz przy minimalnych utrudnieniach dla efektu ekonomicznego.

Wspomniane rozporządzenie EMAS (761/2001/WE), w sprawie możliwości dobrowolnego udziału organizacji w systemie zarządzania środowiskowego i przeglądów ekologicznych Wspólnoty, definiuje system zarządzania środowiskowego jako „część ogólnego systemu zarządzania, które obejmuje strukturę organizacyjną, planowanie, zakres odpowiedzialności, zasady postępowania, procedury, procesy oraz środki służące rozwijaniu, wykonywaniu, osiągnięciu, przeglądaniu i utrzymywaniu polityki środowiskowej”. Rozporządzenie sprzed dziesięciu lat wskazało w ten sposób na SZŚ, oparty na EMAS, jako na integralną część całego systemu zarządzania organizacją. To oznacza konieczność powiązania go z wszystkimi elementami zarządzania: planowaniem strategicznym, operacyjnym, zarządzaniem finansami oraz informacją. Definicja przywołana przez Rozporządzenie EMAS zwraca uwagę, że kierownictwo organizacji powinno zobowiązać się do przestrzegania trzech podstawowych zasad:

- zgodności z wymogami prawa w zakresie ochrony środowiska,
- zapobiegania zanieczyszczeniom,
- ciągłego doskonalenia.

Wymienione zasady stanowią fundament dla SZŚ.

Prewencja bardziej opłacalna i efektywna

Utrzymywanie zgodności z wymaganiami prawa stanowi wyznacznik poziomu oddziaływania na środowisko, jaki jest akceptowany przez organizację wdrażającą system. Organizacja ubiegająca się o rejestrację w EMAS lub o certyfikat zgodności ISO 14001, powinna być w stanie wykazać, że spełnia wymagania stosowane do jej wyrobów i usług. W praktyce może to oznaczać uzyskiwanie tylko dzięki temu narzędziu, wyników lepszych niż wymaga tego prawo. Zaś w świetle dynamicznych zmian tego obszaru przyczynia się do lepszego przygotowania przedsiębiorstwa do bardziej zaostrzonych przepisów. A pamiętać należy, iż zaostrzenie przepisów i podnoszenie poprzeczek, co do norm środowiskowych, jest czynnikiem polityki ekologicznej Unii Europejskiej.

Jeśli chodzi o zapobieganie zanieczyszczeniom, to bardziej perspektywiczne, a przez to ekonomicznie bardziej uzasadnione, jest wybieranie rozwiązań zapobiegających powstawaniu zanieczyszczeń, a nie tylko chroniących środowisko przed przedostaniem się zanieczyszczeń i odpadów do niego. Przywołane już Rozporządzenie EMAS definiuje „zapobieganie zanieczyszczeniom”, jako „stosowanie procesów, sposobów postępowania, materiałów lub wyrobów, które pozwalają na unikanie, zmniejszenie lub kontrolę zanieczyszczenia, do których można włączyć

recykling, oczyszczanie, zmiany w procesach, mechanizmy kontroli, racjonalne wykorzystanie zasobów i stosowanie materiałów zastępczych”. Zapobieganie koncentruje się na przyczynach problemów środowiska, w jego ramach lepiej i efektywniej podejmować próby eliminacji źródeł zanieczyszczeń, w celu niedopuszczenia do zaistnienia problemów. Rozwiązania „końca rury”, w przeciwieństwie do prewencji, skupiają się na usuwaniu zanieczyszczeń na finalnym etapie procesu produkcyjnego, np. poprzez oczyszczalnię lub urządzenia zmniejszające emisję zanieczyszczeń do atmosfery. Ostateczna decyzja zależy tu od zarządu czy polityki realizowanej przez przedsiębiorstwo. Z reguły jednak rozwiązania „końca rury” są bardziej kosztowne. Ale to zależy od rzetelnego rachunku ekonomicznego.

Ciągłe doskonalenie efektów działalności środowiskowej zdefiniowane zostało w Rozporządzeniu Rady UE 761/2001/WE jako: „proces poprawy, z roku na rok, wymiernych efektów działania systemu zarządzania środowiskowego, związanych z prowadzonym przez organizację zarządzaniem jej znaczącymi aspektami środowiskowymi, opartymi na polityce środowiskowej, jej celach i zadaniach”, zaś „poprawa wyników nie musi [tu – przyp MG] następować we wszystkich sferach działalności jednocześnie”. Dlatego podmiot ubiegający się o rejestrację w systemie EMAS musi być w stanie wykazać, że doskonalenie ma charakter powtarzalny i nie jest działaniem jednorazowym. Ciągłe doskonalenie dotyczy elementów SZŚ, ale musi skutkować realnym ograniczeniem wpływu na środowisko. Z biegiem czasu należy weryfikować procedury. Rezygnować z tych, które już nie mają zastosowania, ponieważ wyeliminowano którąś z form negatywnego oddziaływania na środowisko. W wielu przypadkach po udoskonaleniu działań dotyczących bezpośredniego oddziaływania na otoczenie przedsiębiorstwa – np.: minimalizacja emisji do powietrza czy zrzutu ścieków z zakładu – można bardziej skupić się na pośrednich aspektach oddziaływania na środowisko: na eksploatacji kolumny transportowej, wyrobów, na działaniach dostawców i wywarcu na nich presji.

W 2009 roku UE uchyliła zapisy rozporządzenia nr 761/2001 uchwalając rozporządzenie PE i Rady (WE) nr 1221/2009. Kładzie w nim nacisk m.in. na spójne zastosowanie instrumentów prawodawczych – uzgadniające podejście wspólnotowe i krajowe – w celu zwiększenia atrakcyjności systemu EMAS poprzez uwzględnienie go w politykach zamówień publicznych, jako jeden z warunków realizacji umów. Nowe rozporządzenie nie wywraca jednak sensu EMAS. Podtrzymuje i rozszerza pierwotne założenia do systemu, starając się podnieść efektywność jego stosowania. Rozporządzenie weszło w życie 11 stycznia 2010 roku.

Trzy opisane zasady funkcjonowania organizacji w systemie EMAS są ucieleśnieniem rzymskiej reguły „lepiej zapobiegać niż leczyć”, która znajduje zastosowanie jako ogólnoeuropejska formuła polityki środowiskowej.

Korzyści i koszty

Przedsięwzięcie mające wpływ na cele przedsiębiorstwa, jakim jest niewątpliwie wdrożenie systemu EMAS, musi być dokładnie zaplanowane i zaprogramowane. Ocena zasadności jego wprowadzenia wymaga przede wszystkim uprzedniej analizy ekonomicznej. Prace nad jego wdrożeniem wymagają wiele pracy i pochłaniają dodatkowe środki. W zależności od wielkości przedsiębiorstwa, mogą one stanowić duży koszt. Ponadto – stanowiąc czynnik wpływający na proces decyzyjny – oddziałują na realizację planów firmy, na cele krótkookresowe oraz na długofalową strategię przedsiębiorstwa.

Analizując potencjalne korzyści z wdrożenia SZŚ, należy wziąć pod uwagę przede wszystkim rachunek ekonomiczny, nie oznacza to jednak, że inne argumenty nie odgrywają tu żadnej roli. Firmy są przede wszystkim organizacjami komercyjnymi, jako takie muszą racjonalnie podchodzić do gospodarki finansowej. Ale ponieważ są komercyjne, nie mogą pomijać także korzyści długookresowych, a w tym aspekcie ogromną rolę odgrywają zagadnienia wizerunku, marketingowe oraz reklama, gdzie motywacja ekologiczna bywa coraz szerzej wykorzystywana, jako nośnik pozytywnych skojarzeń z firmą. Klienci w Polsce i za granicą coraz częściej zainteresowani są produktami i usługami firm starających się odpowiedzialnie korzystać z zasobów przyrodniczych i mogą się pochwalić dobrymi wynikami, jako organizacje przyjazne środowisku, a ponadto posiadające dobre relacje ze społeczeństwem i administracją.

Poprzez wprowadzenie systemu EMAS można ograniczyć następujące rodzaje kosztów:

- koszty energii
- koszty materiałowe i wyposażenie
- koszty inwestycyjne
- koszty opłat za korzystanie ze środowiska
- koszty ubezpieczeń
- koszty kapitałowe
- koszty pracy

Wdrożenie systemu nie oznacza automatycznego, natychmiastowego obniżenia wspomnianych kosztów. Najszybciej widoczne – i zauważalne na rachunku - będą te zmiany, które odnoszą się do obszarów najściślej dotąd kontrolowanych i najbardziej „zapuszczonych” w firmie. Im mniej wagi przykładano dotychczas do oszczędzania energii, zużycia surowców, czy opłat za korzystanie ze środowiska, tym większa szansa na uzyskanie widocznych wyników w tym zakresie. System ochrony środowiska w Polsce, jak wiadomo, oparty jest na opłatach za korzystanie ze środowiska, naliczanych na podstawie ilości wypuszczanych substancji. Ograniczenie emisji lub zanieczyszczeń ogranicza możliwość przekroczenia limitów, co niemal natychmiastowo skutkuje obniżeniem opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz rezygnacją z płacenia dotkliwych kar.

Istnieją także czynniki „negatywne” zmuszające do potraktowania SZŚ jako wymogu, który nie tyle poprawi sytuację finansową przedsiębiorstwa, ale pozwoli nadal utrzymać jego dotychczasową, dobrą pozycję rynkową, bądź w ogóle utrzymać się w branży. Coraz częściej bodźcem do wdrożenia SZŚ jest wymaganie narzucone przez kluczowych klientów, co jest zauważalne w wielu branżach. Tendencja ta będzie się zwiększała także wraz z aplikowaniem do prawa krajowego nowych przepisów europejskich. Przyjęta 24 listopada 2011 roku Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE w sprawie emisji przemysłowych, w art. 23 przewiduje, że jednym z kryteriów oceny po systematycznej kontroli zagrożenia dla środowiska jest uczestnictwo kontrolowanej firmy w unijnym Systemie Ekozarządzania i Audytu (EMAS).

Z przyjmowaniem EMAS-u związane są również koszty. Zależą one w głównej mierze od zastosowanego modelu wdrażania. Niektóre organizacje wdrażają system samodzielnie. Inne korzystają z wyspecjalizowanych konsultantów. Szacuje się, że w zależności od wielkości przedsiębiorstwa czy instytucji, różnica między tymi kosztami wynosi nawet 300 procent, na korzyść skorzystania z pracy konsultantów.

Dodatkowymi kosztami, niezależnymi od kosztów procesu wdrożenia, są koszty weryfikacji i rejestracji. Nakład pracy, a co za tym idzie również środki, związane z weryfikacją będą zbliżone do kosztów audytów zajmujących się zgodnością z normą ISO 14001. W niewielkiej organizacji zajmuje to od jednego do pięciu osobodni. Na bazie doświadczeń zagranicznych można przyjąć, że zatwierdzenie deklaracji środowiskowej zabierze do dwóch osobodni. Wspomniana rejestracja w systemie EMAS wymaga jeszcze opłaty rejestracyjnej, która nie przekracza 1000 zł.

EMAS w Polsce

System zarządzania środowiskowego oceniany jest jako wydajny instrument aktywizujący rynek w obszarze działań na rzecz środowiska. Dlatego odzwierciedlają to dokumenty strategiczne państw europejskich, dotyczące polityki ekologicznej czy adaptacji do wymogów stawianych przez UE państwom członkowskim w zakresie osiągnięcia wysokich norm pro-środowiskowych. W praktyce jednak udział polskich podmiotów w systemie jest śladowy. W Niemczech system ma zarejestrowanych kilka tysięcy podmiotów. W Polsce są to obecnie 24 przedsiębiorstwa i instytucje. O ile w państwach „starej” Unii EMAS przyjął się w pewnej skali, to wśród nowych członków jego czas dopiero nadejdzie. Dla przyszłości EMAS duże znaczenie będzie miała recepcja, i adaptacja do prawa krajowego, wspomnianej Dyrektywy 2010/75/UE w sprawie emisji przemysłowych. Dlatego warto już dziś zastanowić się, czy i jakie korzyści mojej firmie może przynieść certyfikat EMAS.

